

Osmanlı Arşiv Belgeleri Işığında İşkodra Hükûmet Konağı (1857-1912)*

*Government Hall in Shkodra in the Light
of Ottoman Archive Documents (1857-1912)*

ENES KAVALÇALAN**

Öz

Tanzimat Fermanı'nın ilan edilmesiyle 1830'lardan itibaren devam etmekte olan ıslahat hareketleri bir program çerçevesinde yeniden düzenlenmiş, buna bağlı olarak mülki ve idari yapı değiştirilmişti. Yeni yönetim anlayışıyla beraber kent silüetine yeni mimari öğeler eklenmişti. Bunlardan biri de hükûmet konaklarıdır. Bu çalışmayla birlikte İşkodra vilayetindeki hükûmet konağının inşa süreci Osmanlı arşiv belgelerinden yararlanılarak ele alınmıştır. Konak hakkındaki yazışmalar 1857 yılından başlayarak 1912 yılına kadar devam etmişti. Yazışmalara göre 1850'lerde İşkodra Kalesi dâhilinde yer alan binalar yönetim merkezi olarak kullanılmaktayken yapıların harap duruma gelmesiyle hükûmet konağı için kasaba merkezinde üç ev kiralanmıştı. Zaman içerisinde ihtiyaçlar doğrultusunda bu evlere eklemeler yapılarak kullanılmaya devam edilmiş ancak evlerin de kullanılamaz hâle gelmesiyle tam teşekküllü bir hükûmet konağının inşası gerekli görülmüştü. Konak için 1873 ve 1888 yıllarında keşif defterleri ve çizim hazırlanmıştı. Fakat bu süreçte bina inşa edilememiş eski konak kullanılmaya devam edilmişti. Son olarak 1910 yılında konağın inşası için bir kez daha harekete geçilmişti. 1912 tarihli sigorta belgesinden konağın inşa edildiği anlaşılmaktadır. Aynı belgeden yola çıkılarak konağın bugünkü konumu etrafındaki kamu yapıları ile birlikte tespit edilebilmektedir. Araştırma, İşkodra hükûmet konağının inşa süreçlerini ortaya koyması, önerilen planları gün yüzüne çıkararak yorumlaması, keşif defterlerini çözümleyerek dönemin inşaat ortamına ışık tutması ve aynı zamanda vilayetdeki yapı organizasyonunda rol oynayan tasarımcı ve yürütücüler hakkında bilgiler sunması açısından önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Mimarisi, Tanzimat, Balkanlar, İşkodra, Hükûmet Konağı.

* Makale geliş tarihi: 22 Şubat 2025, kabul tarihi: 24 Nisan 2025, araştırma makalesi. 

** Dr. Öğretim Üyesi, [Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi](#), Fen-Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Nevşehir/Türkiye, ekavalcalan@nevsehir.edu.tr, ORCID 

ABSTRACT

With the proclamation of the Tanzimat Edict, the reform movements that had been ongoing since the 1830s were reorganized within the framework of a program, and the civil and administrative structures were changed accordingly. With the new order, new architectural elements were introduced to the cities. One of these is the government halls. This study discusses the construction process of the government hall in the Shkodra province of the Ottoman Empire, in the light of Ottoman archival documents. Correspondence about the government hall continued from 1857 until 1912. According to these, the buildings located in the Shkodra Fortress were used as the administrative center in 1850s. Over time, the structures fell into disrepair. As a result, three houses were rented in the town center to be used as the government hall. Over time, new units were added to these houses according to needs. However, after a while, with the houses also falling into disrepair, the construction of a fully equipped government hall was considered necessary. An estimate book and drawing for the hall was prepared in 1873. However, during this process, the building could not be constructed, and the old office continued to be used. The second estimate and drawing were dated 1888. The building could not be built this time either. Finally, in 1910, efforts were started once again for the construction of the government hall. As understood from the insurance document dated 1912, the structure was finally constructed this time. Based on the same document, the current location of the government office and the surrounding public buildings have been identified. The research is important in terms of revealing the construction processes of government hall of Shkodra. In this context, plans are interpreted, estimate books are analyzed to shed light on the construction environment of the period, and information about the designers and executives who played a role in the building organization in the province is revealed.

Keywords: Ottoman Architecture, Tanzimat, Balkans, Shkodra, Government Hall.

1. Giriş

İSKENDERİYE, Fatih Sultan Mehmed (1444-1446, 1451-1481) tarafından 1479'da fethedilmesinin ardından Rumeli beylerbeyliğine bağlı bir sancak olarak idari sisteme dâhil edilmiştir. 1851 yılında adı İşkodra olarak değiştirilmiştir. 1861'de bölgede çıkan isyan ve Karadağ saldırısının ardından 1862'de eyalet statüsünü kazanmıştır. 1867 yılında ise vilayet yapılarak yeni idari yapıya dâhil edilmiştir. 1874'te sınırlarındaki küçülmenin ardından 1875'te vilayet statüsünden çıkarılarak Manastır vilayetinin sancağı konumuna getirilmiştir. Ancak bir yıl sonra tekrar vilayet konumuna geri döndürülmüştür. Berlin (1878) ve Ayastefanos (1878) antlaşmalarının ardından İşkodra'nın mülki taksimatı güncellenerek vilayet iki sancağa ayrılmıştır. Küçük değişikliklerle bu yapı 1908 yılına kadar devam ettirilmiştir¹.

Osmanlı İmparatorluğu'nda 1839 yılından itibaren Tanzimat Fermanı'yla ivme kazanan Batılılaşma hareketleri merkezî teşkilat yapılanmasında olduğu gibi hem

¹ Mustafa Gençoğlu, "İşkodra Vilayeti'nin İdari Taksimatı ve Yapısı (1867/1868-1908)", *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 13/3 (2015), s. 260-263, 265, 267.

sosyal yaşamda hem de kent dokusunda yenilikleri beraberinde getirmişti. Tanzimat'tan önce İslami şehir anlayışının getirdiği düzensizlik aynı zamanda idari bir boşluk yaratmıştı. Şehirlerde planlanmış meydanlar bulunmamakla birlikte açık alanlar mescit veya çeşme etraflarında ya da pazar yerlerinde kendiliğinden oluşmaktaydı. Bu tür yerleşimlerde modern anlamda kamusal alan kavramından söz etmek mümkün olmadığı gibi meydan denilen kavram da Batılı anlamda bir buluşma yeri kimliği kazanmamıştı².

XIX. yüzyılın ortalarına kadar Osmanlı şehirleri yönetim fonksiyon alanına sahip değildi. Dolayısıyla şehir merkezinde yönetim fonksiyonu şehrsel arazi kullanışı olarak ortaya çıkmamıştı³. Tanzimat'ın ilanıyla gerçekleştirilen reformlar 1850'lerden itibaren idari, askerî ve mali alanda taşra bürokrasisinin gelişmesine ve genişlemesine vesile olmuştu. Bu da kamu kurumlarının idari işler için kullandıkları kiralık binaların yetersiz gelmesiyle sonuçlanmıştı. Böylelikle tamamen yeni bir yapı türü olan hükûmet konakları ortaya çıkmaya başlamıştı. Bunun yanı sıra konakların çevresinde inşa edilen kışla, adliye, jandarma, telgrafhane, belediye dairesi, postane ve hapishane gibi yapılarla Tanzimat'ın temsil edildiği kamu siteleri oluşturulmuştu⁴.

Vilayet merkezleri, önemli ticari merkezler, ulaşım ağının kilit noktaları ve Balkanlar gibi Batının gözü önünde olan yerleşimler Osmanlı Devleti'nin otoritesini daha güçlü bir şekilde göstermek istediği kentler kategorisine girmektedir. Bu kentler aynı zamanda hükûmet konaklarının özellikle vurgulandığı ve kurgulandığı yerlerdi. Böylelikle devletin gücünün ülkenin her köşesine ulaştığı hissettirilmekteydi. Dolayısıyla konaklar merkezîyetçi yaklaşımın ifadesi ve devletin mimari bir temsiliydi⁵. Diğer bir deyişle mimari, onu inşa ettirenin simgesi oluyor, bu vesileyle Osmanlı siyasi iktidarı soyut bir düşünce olmaktan çıkarak “inşa edilmiş gerçeklik” bağlamına giriyordu⁶. İşkodra Hükûmet Konağı hakkındaki yazışmalarda Fransa devletinin bölgede inşa ettirdiği büyük ve çok süslü konsolosluk binasına nazaran yerel yönetim binalarının birbirinden uzak ve kiralanmak suretiyle tutulmuş hanelerden meydana gelmesi halk arasında üzüntü kaynağı olarak görüldüğünden ve imparatorluğun şanına yakıştırılmadığından söz edilmekteydi. Bu da ulusal ve uluslararası arenada hükûmet konaklarına nasıl bir imaj yüklendiğini örneklemekteydi.

² Stefanos Yerasimos, “Tanzimat'ın Kent Reformları Üzerine”, *Tanzimat: Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu*, ed. Halil İnalcık ve Mehmet Seyitdanlıoğlu (İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2011), s. 505-524; Alparslan Aliağaoğlu ve Abdullah Uğur, “Osmanlı Şehri”, *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 38 (2016), s. 219.

³ Aliağaoğlu-Uğur, “Osmanlı Şehri”, s. 214.

⁴ Yasemin Avcı, *Osmanlı Hükûmet Konakları-Tanzimat Dönemi'nde Kent Mekânında Devletin Erki ve Temsili* (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2016), s. 18; Yasemin Avcı, “Kudüs Hükûmet Konağı: Osmanlı Modernleşmesinin Mimari Temsili”, *Filistin Araştırmaları Dergisi*, 10 (2021), s. 3, 6.

⁵ Nurcan Yazıcı Metin, *Tanzimat'tan Cumhuriyete Hükûmet Konaklarının İnşa Süreci ve Mimarisi-Devlet Kapısı* (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2019), s. 13.

⁶ Uğur Tanyeli, “İslam Dünyasında Modern Zaman Bilincinin Doğuşu”, *Anytime Konferans Bildirileri Kitabı*, der. Cynthia C. Davidson, (Ankara: Mimarlar Derneği 1927, 1999), s. 169, 174.

Devletin sembolik temsiliyeti özellikle II. Abdülhamid döneminde daha da öne çıkmıştı. II. Abdülhamid'in amacı atalarına benzer bir şekilde kendini halka göstermeden iktidarın gücünü hissettirmektir. Bu amaçla Osmanlı Devleti'nin şan ve gücünü doğrudan yansıtan kamusal binaların açılışları padişahı yücelten törenlerle yapılmakta, binalara imparatorluk armaları asılmakta ve girişlerin üzerine "padişahım çok yaşa" ibareli yazı panoları yerleştirilmekteydi⁷.

Bu çalışmada iktidarın erkini somutlaştıran kamu yapıları İşkodra örneğinde ele alınmıştır. Arşiv belgeleri ışığında yapıların inşa süreci, bu süreçte etkili olan karakterler, hazırlanan çizim, keşif defterleri ve rayiç bedel listeleri ile inşaat için kullanılacak maddi kaynaklar ortaya konmuştur.

2. İşkodra Hükûmet Konağı

İşkodra Hükûmet Konağı ile ilgili ilk belgeler 1857 yılına dayanmaktadır. İşkodra Valisi Mustafa Tevfik tarafından yazılmış olan arzuhâlde kale sınırları içerisinde bulunan hükûmet konağının⁸ kasabanın merkezine bir saat, çarşıya ise yarım saat uzaklıkta olduğundan ve yüksek bir tepenin üzerinde yer aldığından bahsedilmekteydi. Konağın mevcut konumu güvenli bulunduğu İşkodra'da görev yapmış olan vali ve mutasarrıflar kalede ikamet etmeye mecbur olmuşlardı. Ancak konağın şehirden uzak olması ve yüksek bir tepe üzerinde yer alması hem devlet dairelerinde işleri olanların buraya ulaşmasını güçleştirmekte hem de hükûmetin şehrin durumundan habersiz kalarak asayişin sağlanmasını zorlaştırmaktaydı. Ayrıca kalenin yaz mevsimindeki kötü havasının kale içerisinde ikamet etmekte olan memurları hasta ettiği de belirtilmişti. Bu sebeplerden dolayı hükûmet konağının şehrin merkezine taşınması ve ahalinin hükûmetin gözü önünde bulundurulması talep edilmekteydi⁹. Diğer bir belgede ise konağın içinde ikamet edilemeyecek kadar harap durumda olduğundan ve orada çalışan memurlara yetersiz geldiğinden bahsedilmekteydi¹⁰.

Şehir merkezinde hükûmet konağı olarak kullanılacak uygun bir mahal bulmak üzere kısa bir araştırma yapılmıştı. Ancak bu işlevi yerine getirebilecek bir konak bulunamamıştı. Bunun yerine şehrin ortasında 18.000 kûsur zirâ¹¹ genişliğinde arsası olan ve üzerinde dörder odalı iki hane bulunan bir yer beğenilerek 35.000 kuruşa satın alınacaktı. Bu arazi üzerine yeni bir hükûmet konağı inşa

⁷ Selim Deringil, *İktidarın Sembolleri ve İdeoloji-II. Abdülhamid Dönemi (1876-1909)*, çev. Gül Çağla Güven, (İstanbul: Doğan Kitap, 2014), s. 31, 34, 35.

⁸ Diğer bir belgede kale içerisinde aslında bir hükûmet konağı olmadığı ve yönetim işlerinin kale içerisindeki çeşitli binalarda devam ettirildiği ibaresi yer almaktadır (...İşkodra Kalesi'nde kâin ebniye-i mahsusalarında ikametle icra-yı hükûmet etmiş iseler de...) bk. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Meclis-i Vâlâ (MVL.) 1016/17, 15 Şevval 1281 (13 Mart 1865).

⁹ BOA, MVL, 309/204, 25 Şaban 1273 (20 Nisan 1857).

¹⁰ BOA, MVL, 971/11, 23 Rebiülâhir 1280 (7 Ekim 1863).

¹¹ 1841 yılında mimar arşını 75,7738 santim iken daha sonraki senelerde 75,775 santim olarak kabul edilmiş, ardından kûsuratı yuvarlanarak 75,8 santimetreye tamamlanmıştır (Mehmet Erkal, "Arşın", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, C. 3, 1991, s. 412). Bu hesaplarda belgede bahsi geçen 18.000 kûsur zirâ da yaklaşık 13.644 metreye karşılık gelmektedir.

edilecekti. Bunun için bir keşif defteri hazırlanarak arz edilmişti¹². İnşaat tamamlanıncaya kadar hükûmet görevlileri şehrin içerisinde kiralanmış başka bir yere taşınacaklardı¹³. Birbirine bitişik iki haneden ibaret olan bu kiralık binaların onarım masrafları hükûmetçe karşılanacak ve bunlar için aylık 1.100 kuruş kira bedeli ödenecekti¹⁴.

Kiralanen yeni hanelerde valinin, memurların, zaptiyelerin ve hükûmet dairesinde bulunması gereken askerlerin kalması planlanmışsa da bu haneler mevcut durumlarıyla eski ve küçük olduklarından memurların konaklamasına bile elverişli görülmemişti. Ancak şimdilik askerlerin ve zaptiyelerin hanenin avlusunda kuracakları çadırlarda, memurların ise mümkün olduğu müddetçe hanelerde kalmalarına karar verilmişti. Metnin devamından arzuhâlin yazılmasından bir gün evvel hükûmetin kaleden taşınarak bahsedilen hanelere nakledildiği anlaşılmaktadır. Kalenin tamamen boş kalmasını önlemek üzerine burada bir tabur asker bırakılmış, bunların da yaz mevsiminin kötü hava koşullarından etkilenmesini önlemek amacıyla her gün görev değişimi yapmaları önerilmişti. Böylelikle kalenin güvenliği de sağlanmış olacaktı¹⁵.

Aynı içerikte bir arzuhâl 1861 yılında İşkodra Mutasarrıfı Mehmed Raşid tarafından Sadarete iletilmişti¹⁶. Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliyyeye havale olunan arzuhâle gelen cevapta kalede boş kalan konağın kumandan paşaya mı tahsis edileceği yoksa onun da kasabada mı ikamet edeceği sorulmaktaydı¹⁷. Metnin altına başkomutan (sipahsalari) tarafından düşülen şerhte ise bunun ancak İşkodra mutasarrıfı tarafından bilinebileceği ve ona sorulması gerektiği yazılmıştı¹⁸.

1863 tarihli mazbatada İşkodra vilayetinden eski hükûmet konağına dair kendilerine eksik bilgi verildiği beyan edilmişti. Vilayetten gelen bilgilerde konağın satışa elverişlilik durumundan bahsedilmemiş; bunun yanı sıra tamir ettirilerek hastane veya kışla olarak kullanımının uygunluğu hakkında bilgi verilmemişti. Mazbatanın devamından hükûmet konağının kale dışında yer almasının uygun görülmediği de anlaşılmaktadır. Eğer eski hükûmet konağı harap durumundan dolayı terk edilmişse kasabada bir hane kiralanarak memurların orada geçici olarak kalmalarına izin verilebilirdi. Ancak hanelerin yıllık kirası 13.200 kuruşa denk geldiğinden bu paranın kira olarak harcanmaktansa eski hükûmet konağının tamirâtı için kullanılması tercih edilmekteydi. Bu sebeple bir an önce eski konağın keşfinin yapılması ve kaç kuruşa ihtiyaç duyulduğunun bildirilmesi gerekmektedir. Keşif ve tamirat işleri bitene kadar memurların yeni kiralanen hanelerde ikamet etmeleri

¹² Belgeler arasında bahsi geçen keşif defterine ait bir veriye rastlanmamıştır.

¹³ BOA, MVL, 309/204, 25 Şaban 1273 (20 Nisan 1857).

¹⁴ BOA, MVL, 971/11, 23 Rebiülâhir 1280 (7 Ekim 1863).

¹⁵ BOA, MVL, 309/204, 25 Şaban 1273 (20 Nisan 1857).

¹⁶ BOA, MVL, 946/65, 11 Rebiülevvel 1278 (16 Eylül 1861).

¹⁷ BOA, MVL, 946/65, 12 Şevval 1278 (12 Nisan 1862).

¹⁸ BOA, MVL, 946/65, 29 Şevval 1278 (29 Nisan 1862).

uygun görülmüş ve kira bedelinin hazinece ödenmesi kararlaştırılmıştı¹⁹. Kararın uygulanması 1 Kasım 1863 tarihinde yazılan iradeyle olumlu karşılanmıştı²⁰.

Yazılan iradeye İşkodra Başkumandanı İsmail Hakkı tarafından ayrıntılı bir cevap gönderilmişti. Buna göre kaledeki hükûmet binaları içinde kalınamayacak kadar perişan durumda olup memurların burada çalışması mümkün değildi. Bu binaların tamir edilmesi ise üç-dört bin kese masraf çıkaracaktı. Belirtilen meblağ harcadığı takdirde bile yapı eski hâline getirilemeyebilirdi²¹. Diğer yandan şehir merkezi yer değiştirdiğinden yeni konağın kasaba içerisinde yer almasının daha uygun olacağına da vurgu yapılmıştı. Hükûmet kapısı kale içerisinde ilk kurulduğu zamanlar İşkodra halkının yarısından fazlası kalenin bulunduğu tepenin aşağısında yaşamaktaydı. Ancak şimdi buralar Boyana Nehri'nin suları altında kalmış olduğundan havası kötü bir hâle gelmiş ve buradaki insanların büyük çoğunluğu kasabaya göç etmişlerdi. Ayrıca eski çarşıdaki dükkânlar da boşaltılarak kasabada yeni dükkân, han ve lokantalar inşa edilmiş, çarşı da büyük oranda kasabaya taşınmıştı. Bu civarda ise yalnızca kale kalmış olduğundan hükûmetin kale içerisinde yer alması yalnızca işlerin ilerleyişini yavaşlatacaktı. Bu sebeplerle kasabada bir hükûmet konağı inşası gerekli görülmekteydi. Yapılan keşif neticesinde 634.487,23 kuruş ile konağın inşa edilebileceği anlaşılmıştı. Buna izin verildiği takdirde hazineye yük olmamak amacıyla önceden hapishane inşası için sarfına izin verilen 123.186 kuruş kullanılacaktı. Ek olarak İşkodra'da görevli 1.800 neferin sayısı bir yıllığına 1.500'e indirilerek buradan 438.256,5 kuruş tasarruf edilecekti. Bu meblağın üzerine kale içindeki enkaza ait malzemenin satılmasıyla kazanılacak paralar da eklenmek suretiyle toplamda 516.442 kuruşun elde edilmesi planlanmaktaydı. Bunun da yeterli gelmediği durumda devlet hazinesinden yardım istenecekti²². Aynı zamanda kale içerisindeki eski ve yıkık binaların işe yarayan kalıntıları yine kale içerisinde zahire ambarları, cephane mahzenleri, dört bölük asker için nizamiye ve bir bölük topçu askeri için koğuş inşa ettirilmek üzere kullanılacaktı. Böylelikle kale de mamur kılınmış olacaktı²³.

İşkodra Kumandanı İsmail Hakkı Paşa tarafından Sadarete yazılmış diğer bir arzuhâlde birbirine bitişik birkaç hanenin kiralanarak hükûmet konağı olarak kullanıldığından ancak bunların hapishane ve mahzen gibi mekânları barındırmadığından şikâyetçi olunmuştu. Ayrıca İşkodra'nın Avusturya ve İtalya gibi komşu devletlerle sürdürdüğü siyasi ilişkiler neticesinde buralardan gelen yabancı devlet adamları ile memurların misafir edilmesi için münasip odalar bulunmamaktaydı. Mutasarrıflık dairesi için bile yeterli olmayan hükûmet konağı yeni teşkilatlanma

¹⁹ BOA, MVL, 971/11, 23 Rebiülâhir 1280 (7 Ekim 1863); BOA, İ.MVL, 495/22394, 8 Teşrinievvel 1279 (20 Ekim 1863).

²⁰ BOA, İ.MVL, 495/22394, 18 Cemâziyelevvel 1280 (1 Kasım 1863).

²¹ BOA, MVL, 1016/17, 15 Şevval 1281 (13 Mart 1865).

²² Diğer bir belgede konağın inşa giderlerini karşılayabilmek için boş arazilerin satılmasının uygun görüldüğünden ancak civarda bu meblağı karşılayacak kadar çok boş arazinin bulunmadığından belirtilmiştir. BOA, Şura-yı Devlet (ŞD.) 1956/1, 20 Ağustos 1284 (1 Eylül 1868).

²³ BOA, MVL, 1016/17, 15 Şevval 1281 (13 Mart 1865).

şartlarına göre düzenlendiği takdirde her daire için bir-iki hane satın alınması gerekecekti. Hâl böyle olunca İşkodra'daki haneler geniş bahçeler içerisinde bulunduğundan birbirinden uzak mesafede birçok daire meydana gelecek, bu durum da devlet işlerini aksatacak ve geciktirecekti. Bu sebeple tam teşekküllü bir hükûmet konağının inşasının gerekliliği yeniden vurgulanmıştı. Ardından Fransa'nın bölgede büyük ve çok süslü bir konsolosluk binası inşa ettirdiğinden bahsedilerek yerel yönetime ait binaların birbirinden uzak ve kiralanmak suretiyle tutulmuş hanelerden meydana getirilmesi bir üzüntü kaynağı olarak görülmüş ve imparatorluğun şanına yakıştırlmamıştı²⁴.

Anlaşıldığı üzere hükûmet konağının inşa edilememesindeki en önemli etken maddi yetersizliklerdi. Buna karşılık İsmail Hakkı Paşa hapishane inşası için ayrılan 123.186 kuruşla öncelikle kalede cinayet suçluları için bir hapishane yapılmasını, kalan parayla da şehrin ortasında aylık 800 kuruşa kiralanmış olan iki hane ile bitişindeki üç evkaf hanesinin devlet tarafından satın alınmasını ve burada hapishane, zaptiye koğuşu ve hükûmet için gerekli dairelerin bulunduğu bir konağın inşa edilmesini önermekteydi. Konağın inşa giderleri İşkodra'daki çiftlik-i hümayun gelirlerinden karşılanacaktı. Aynı zamanda çiftliğin yanındaki ormanlık arazide külliye kereste bulunmakta ancak bunun çok az bir kısmı yurt içinde kullanılmaktaydı. Yurt dışına satılması ise yasaktı. Bu durumda keresteler çürüyüp telef olmaktaydı. Paşa, kerestelerin yurt dışına satış yasağının geçici bir süre rafa kaldırılarak İşkodra sahiline gelen tüccarlara satılmasını, gelirinin de hükûmet konağının inşası için harcanmasını talep etmekte ve bunun için Sadarettin izin istemektedir²⁵. İşkodra vilayetinden Şura-yı Devlete havale edilen tahrirat, gereğinin yapılması üzerine Maliye Nezaretine yönlendirilmişti²⁶.

İşkodra Vilayet Meclisinden Sadarete gönderilen diğer bir yazıdan hükûmet konağı olarak kullanılmak üzere tutulan hanelerden birinin Hacı Halil Bey'e diğerinin ise kardeş olan Podgoriçeli İsmail Ağa ve Mahmud Efendi'ye ait olduğu anlaşılmaktadır. Hanelere ait geniş araziler üzerine ek binalar inşa edilecekti. Eklenerek olan binalarla memurların daire ihtiyaçları karşılanacaktı. Ancak Hacı Halil Bey'in vefat etmesi üzerine konağının tasarrufu merhum Mustafa Paşa'nın mirasçılara ve Mustafa Ruki'ye geçmişti. Mustafa Paşa'nın mirasçıları haklarını bedelsiz olarak devlete teslim ederken Mustafa Ruki hakkını satmak için 20.000 kuruş talep etmekteydi. Para ödenerek kullanım hakkı satın alındıktan sonra iki hane, aralarına binalar eklenmek suretiyle birleştirilecekti²⁷.

²⁴ BOA, ŞD, 1956/1, 20 Ağustos 1284 (1 Eylül 1868).

²⁵ BOA, ŞD, 1956/1, 20 Ağustos 1284 (1 Eylül 1868).

²⁶ BOA, ŞD, 1956/1, 14 Eylül 1284 (26 Eylül 1868); Belgeler arasında İşkodra Alay Beyi İsmail Bey'in (İşkodra Başkumandanı İsmail Hakkı Bey) oğluna ait bir de dilekçe yer almaktadır. Dilekçeye göre İsmail Hakkı Bey merkez vilayet tabur ağalığında bulunduğu sırada hükûmet konağının tamirine 300.200 kuruş sarf etmişti. Vefat etmiş olan İsmail Bey'in oğlu ise bu meblağın kendisine ödenmesini talep etmekteydi. BOA, DH.MKT, 1741/73, 25 Haziran 1306 (7 Temmuz 1890).

²⁷ BOA, İrade Dâhiliye (İ.DH.) 671/46748, 14 Mayıs 1289 (26 Mayıs 1873).

Belgede diğer evin hak sahiplerinden olan İsmail Ağa'nın da vefat ettiği ve hissesini büyük kızına bıraktığı kaydedilmişti. İflas etmiş bir tüccar olan İsmail Ağa'nın alacaklıları daha çok ecnebi tüccarlardan oluşmaktaydı. Borçlarına karşılık olarak kardeşi Mahmud Efendi'nin hissesi göz ardı edilip ev satışa çıkarılacak ve hükûmet konağı olarak kullanılmak üzere satın alınacaktı. Olayın ticaret mahkemesine sirayet etmesi üzerine borçlar Mahmud Efendi tarafından üstlenilmişti. Mahmud Efendi de borcun %30'unu ödeyerek konkordato ilan etmiş ve geri kalanını da ödeyeceğini taahhüt etmişti. Muhtemelen borçlarını ödeyebilmek için Mahmud Efendi evi satışa çıkarmıştı. Erkân-ı Harbiye zabitanı ile yapılan keşifte evin, arazisiyle birlikte 15 dönüm 152 zirâ murabbâında²⁸ olduğu ölçülmüş ve 93.600 kuruş bedel biçilmişti. Bu meblağ karşılığında devlete satılacaktı. Ancak satın alma komisyonu buraya 80.000 kuruş verilmesini uygun görmüştü. Mahmud Bey bu fiyata razı olmamıştı. Mecliste devam eden görüşmeler neticesinde aradaki 13.600 kuruşun ödenerek hanenin satın alınmasına karar verilmişti²⁹.

Merkezde hükûmet konağı olarak kullanılmaya uygun başka bir yer bulunmamasıyla birlikte hükûmet dairelerinin binaya yerleşmiş olmasından dolayı bu konak bırakılmak istenmiyordu. İki katlı binanın üst katında vali ofisi, muhasebe, mektubi kalemleri ve daire-i meclis ikamet etmekteyken alt katı ise zabıta dairesi ve hapishane olarak kullanılmaktaydı. Ayrıca hükûmet dairesi içerisinde bulunması gerekli olan birkaç bölük asker bu haneye sığmadığından Mustafa Haydar'ın mutfağı 40.000 kuruşa satın alınarak 40 askerin ikamet edebileceği bir koğuşa çevrilmişti. Ahmed Kuka ve Maho Kuka'nın zevcesine ait hane de belediyece satın alınarak telgraf, postane dairesi ve matbaa olarak kullanılacaktı³⁰ (Görsel 1).



Görsel 1: *Şkodra Vilayet-i Celilesi Hükûmet Konağının Resmidir (Web 1).*

İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi, 90444/4.

Sadarette görüşülen bu konu hakkında İşkodra vilayetine gönderilen 23 Haziran 1873 tarihli yazıda Mahmud Efendi'ye ait konağın daha uygun fiyata alınmasının mümkün olup olmadığı sorulmuştu. İşkodra Mutasarrıfı Mehmed tarafından verilen cevapta hanenin 10-15 seneden beri hükûmet konağı olarak kullanıldığı, yeni binalar eklenmek suretiyle genişletildiği, bütün binaların duvarla çevrelendiği

²⁸ Yaklaşık 25.274 metrekare.

²⁹ BOA, İ.DH, 671/46748, 14 Mayıs 1289 (26 Mayıs 1873).

³⁰ BOA, İ.DH, 671/46748, 14 Mayıs 1289 (26 Mayıs 1873).

ve bu işler için çok paralar harcadığından binaların terk edilemeyeceği belirtilmişti³¹. Gelen cevabın ardından durum Sadaret aracılığıyla padişaha bildirilmiş ve 13 Ağustos 1873 tarihinde yazılan iradeyle konağın belirtilen meblağ üzerinden satın alınmasına izin verilmişti³². İzin, tezkireyle Maliye Nezaretine ve İşkodra vilayetine bildirilmişti³³.

İlginç bir şekilde iznin bildirilmesinin akabinde İşkodra Valisi es-Seyyid Mehmed Şevket tarafından Sadarete gönderilen maruzatta eski birkaç hanenin birleştirilmesiyle meydana getirilen hükûmet konağının harabiyetinden bahsedilerek tamir edilemeyecek durumda olduğu arz edilmiş ve yeni bir hükûmet konağının inşa edilmesinin gerekliliği vurgulanmıştı. Belgede hazineye yük olmamak için inşa masraflarının nereden karşılanacağı da belirtilmişti. Buna göre masraflar R.1288 Şubat'ı sonuna (M.12 Mart 1873) kadar hükûmet tarafından idare edilen ancak Mart ayının başından itibaren Üçüncü Ordu-yı Hümayuna bağlanan İşkodra Hudut Taburunun R.1288 (M.1872-1873) yılı bütçesi olan 1.560.000 kuruştan arta kalan 303.457 kuruştan karşılanacaktı. Bu konuda Sadaretten izin istenirken aynı taburun R.1287 (M.1871-1872) senesi bütçesinden artan 400.000 kuruştan fazla paranın kale onarımı için harcadığı örnek gösterilmişti³⁴. İşkodra vilayetine gönderilen emirname suretiyle masrafların mahalli kaynaklardan karşılanması, 300.000 kuruşu geçmemesi ve inşa edilecek binanın keşif defteriyle çizimlerinin gönderilmesi şartıyla isteğin padişaha sunulacağı iletilmişti³⁵.

İnşa edilmek istenen hükûmet konağına dair çizimler yapılarak keşif defteri hazırlanmıştı. Çizimin yapıldığı kâğıt yaklaşık 0,68x0,45m. ebadındadır. Üzerindeki tüm not ve işaretlemeler Fransızcadır. "Projet d'un palais a Scutari d'albanie (Arnavutluk'un İşkodra Kentinde Bir Saray Projesi) başlığını taşımaktadır. Kâğıdın sağ altında çizim tarihiyle mimarın adına yer verilmiştir. Buna göre planlar 1 Ekim 1873 tarihinde chef Lecoca de la Tremondeu (Lukok Taramondir) tarafından hazırlanmıştı (Görsel 2).

Kâğıdın merkezinde bodrum ve birinci kat planları yer almaktadır. Planların üstünde ön cephe, yan cephe (élévation latérale) ve kesit (coupe suivant l'axe du batiment) çizimleri görülmektedir.

Çizimlere göre yapı H plan şemasında tasarlanmıştı. Yaklaşık 66,50x26 m'lik bir alanı kaplayacaktı. Bodrum üzerine iki katlı ve 32 odalı olacaktı. Çizimde mekânların ebatları da ayrıntılı bir şekilde verilmiştir. Yapının köşelerindeki büyük odalar 10x9,40 m, küçük odalar ise 6x5 m ölçülerinde olacaktı.

Binanın iki girişi de yatay kütlenin merkezine konumlandırılmış ve 2,30 m kadar dışa taşıntılı bir şekilde düzenlenmişti. Kapının ardından orta koridora

³¹ BOA, İ.DH, 671/46748, 3 Temmuz 1289 (15 Temmuz 1873).

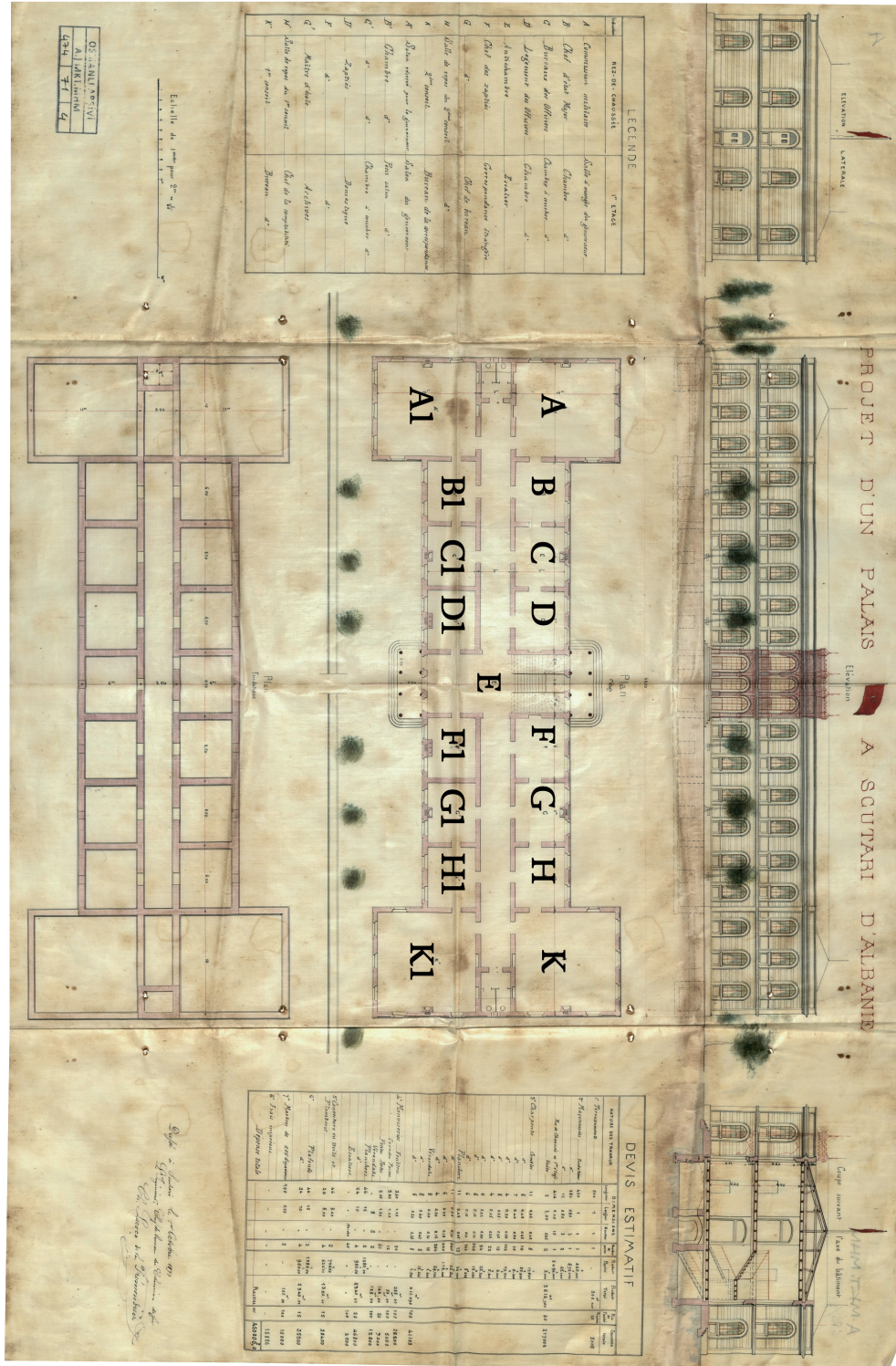
³² BOA, İ.DH, 671/46748, 18 Cemaziyelâhir 1290 (13 Ağustos 1873).

³³ BOA, Sadaret Mektubi Mühimme Kalemi Evrakı (A.MKT.MHM,) 461/96, 20 Cemaziyelâhir 1290 (15 Ağustos 1873).

³⁴ BOA, A.MKT.MHM, 474/71, 7 Ağustos 1289 (19 Ağustos 1873).

³⁵ BOA, A.MKT.MHM, 474/71, 19 Recep 1290 (12 Eylül 1873).

ulaşılmaktadır. Giriş açıklığının karşısında üç kollu merdiven yer almaktadır. Giriş ile merdivenler arasında ise 3 m genişliğinde koridor uzanmaktadır. Bütün mekânlar koridorun iki yanına dizilmiş, koridorun uçlarına ise tuvaletler yerleştirilmiştir. Geri kalan mekânların dağılımı çizimin solundaki lejantta verilmiştir (EK 1).



Görsel 2: İşkodra Hükûmet Konağı, 1 Ekim 1873
(BOA, A.MKT.MHM, 474/71).

Kâğıdın sağındaki diğer liste ise yapının keşfine aittir. Listede inşaatta kullanılacak malzemelerin boyutları ve adetleri ile tahminî tutarı ve yapılması planlanan masraflar gösterilmiştir. Keşfe göre giderler hafriyat, duvarcılık, yapı iskeleti, marangozluk, çatı ve sıhhi tesisat işleri, tavanlar, mermerler ve öngörülemeyen maliyetler olarak sekiz başlık altında toplanmıştır. Binanın tamamlanabilmesi için 450.000 kuruş harcanacaktı (EK 2).

Keşifle birlikte İşkodra Valisi es-Seyid Mehmed Şevket tarafından Sadarete gönderilen arzuhâlde mevcut hükûmet konağının yıkılması durumunda enkazının kullanılamayacağından ve boş yere yıkım masrafı çıkarılacağından bahsedilmişti. Bunun yerine ileride daha cüzi bir masrafla kışlaya çevrilmek suretiyle konağın mevcut durumuyla bırakılması önerilmişti. Arzuhâl, yeni binanın konumu hakkında da bilgiler içermekteydi. Buna göre yeni konak Aziziye Caddesi'ndeki boş arsaya inşa edilecekti. Arsanın ortasından daha önce toprak alındığından burası çukur kalmıştı. Bu da arsayı bodrum katın yapılması için uygun bir hâle getirmekteydi. Ayrıca yapılan keşfin 450.000 kuruş çıkmasına da değinilmiş ve bunun 300.000 kuruş olan üst limiti neden aştığı ve bu tutarın nasıl aşağıya düşürülebileceği açıklanmıştı. Öncelikle keşif neticesinde belirlenen bedelin en yüksek rayiç fiyatından hesaplandığı, kerestenin topluca alınmasıyla ve bir kısmının çiftlik-i hümayundan kesilerek nakledilmesiyle bu bedelin düşeceği, elde mevcut olan 80.000 kuruşluk kırık taş değerinin de toplam fiyattan çıkarılacağı ve her türlü tasarrufun yapılarak giderlerin 300.000 kuruşa kadar indirileceği temin edilmekteydi. Bu fiyata indirilemediği durumda en çok 30.000 kuruş fazladan masraf yapılacak, bu da hazineye yük olmayacaktı³⁶.

1873 yılının Ekim ayında hafriyat işlerine ve malzeme tedarikine başlanmıştı. Baharda ise inşaata başlanması planlanmaktaydı. Ancak tüm işlerin tek bir kişinin idaresinde olması doğru bulunmadığından inşaatı yürütmek üzere bir komisyon kurulmuştu. Bu komisyonda Miralay Ali Bey, Meclis-i İdare-i Vilayet azasından Süleyman Bey, Alay-ı Emin Hacı Osman Efendi, Erkân-ı Harp kolağalarından Rasim Efendi ve Belediye Reisi Nuri Bey ve sabık Mirdita Kaymakamı Marko Efendi bulunmaktaydı. Komisyon malzeme tedarikinden, temellerin atılmasına ve binanın dikilmesine kadar her işten sorumlu tutulacaktı³⁷.

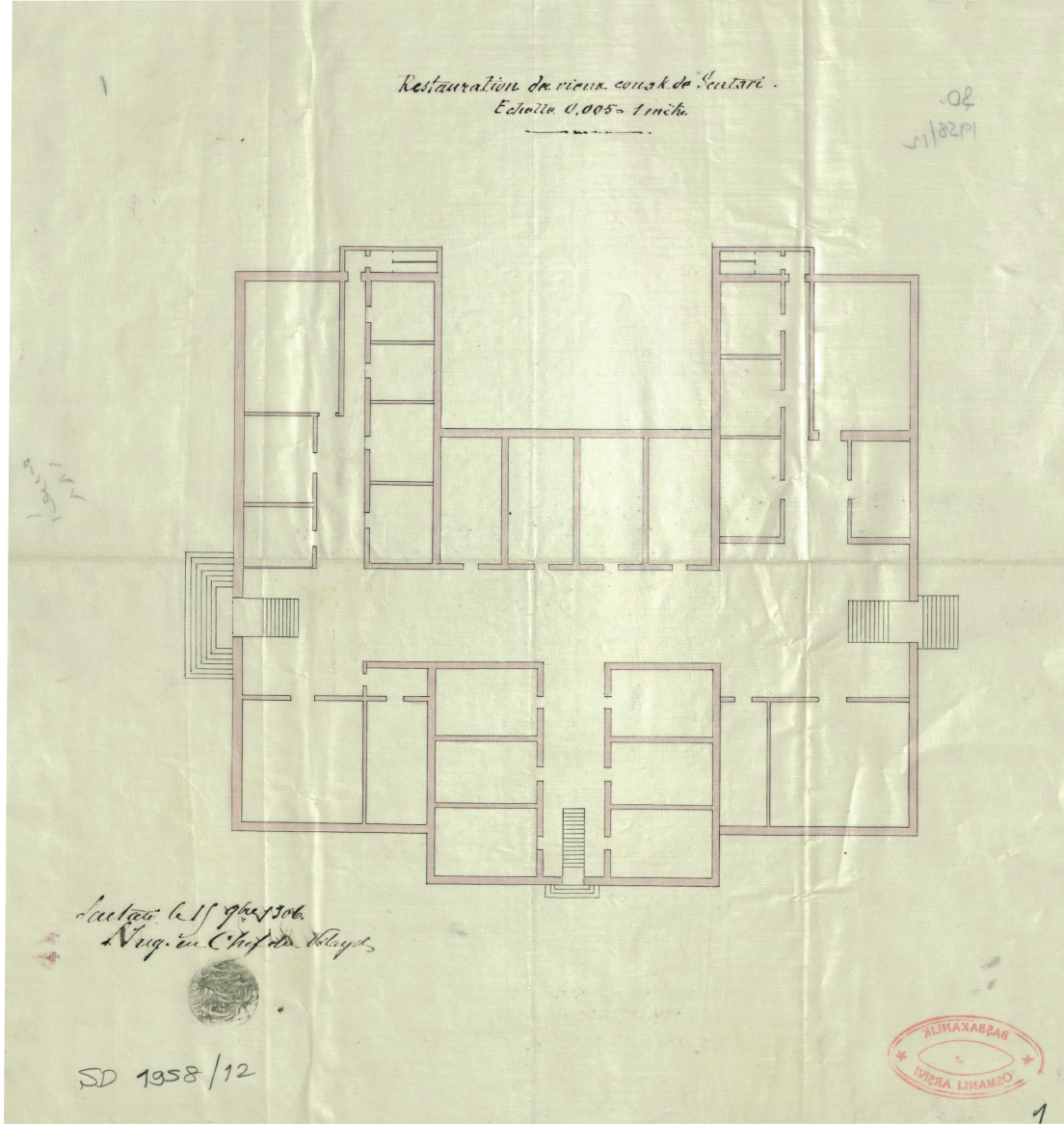
1873-1888 yılları arasında konuyla ilgili herhangi bir belgeye rastlanmamıştır. 1888 yılında yeni bir çizim yapılmış ve rayiç defteri hazırlanmıştı. "Restauration du vieux conak de Scutari" (İşkodra'nın eski konağının restorasyonu) başlığını taşıyan ve 0,35x0,37 m ebadında bir kâğıt üzerine yapılmış olduğu anlaşılan çizimde herhangi bir açıklama bulunmamaktadır³⁸. Yalnızca sol altta mimarın adı ve ünvanı Fransızca ve Osmanlıca olarak yazılmıştır. İmza İşkodra Vilayeti Sermühendisi

³⁶ BOA, A.MKT.MHM, 474/38, 9 Teşrinievvel 1289 (21 Ekim 1873).

³⁷ BOA, A.MKT.MHM, 474/38, 9 Teşrinievvel 1289 (21 Ekim 1873).

³⁸ Başlıkta her ne kadar restorasyona ait bir çizim olduğu belirtilmişse de daha önceden İşkodra'da inşa edilmiş bir hükûmet konağının bulunmadığı bilinmektedir. Dolayısıyla çizim inşa edilecek olan bir hükûmet konağına ait olmalıdır.

Edvar Şınayder'e aittir³⁹. Konuyla ilgili diğer bir belgede planın Dâhiliye Nezaretinden gönderilen örnekten uygulanarak çizildiğinden bahsedilmektedir (Görsel 3)⁴⁰.



Görsel 3: İşkodra Hükûmet Konağı, 1888

(BOA, ŞD, 1958/12).

Zemin kata ait olduğu anlaşılan plan 1873 tarihli çizimden oldukça farklıdır. Burada plan U biçimli koridor çevresine sıralanmış odalardan meydana gelmektedir. Ana girişler ise yan cepheler üzerine konumlandırılmıştır.

Hazırlanan üç sayfalık rayiç defterinde herhangi bir tarih ya da imza bulunmamaktadır. Yalnızca malzemelerin cinsi, nereden getirilecekleri, ölçüleri ve adet fiyatları yazılmıştır (EK 3).

³⁹ BOA, ŞD, 1958/12, tarihsiz.

⁴⁰ BOA, ŞD, 1958/16, 13 Haziran 1307 (25 Haziran 1891).

Belgeler arasında 5 Kasım 1888 tarihli bir de keşif defteri yer almaktadır⁴¹. Defterin altındaki notta eski hükûmet konağının enkazından bahsedilmesi ilk planlanan konağın yıkılmış olabileceği izlenimini uyandırmaktadır. İlk konağın inşaat hazırlıklarının 1873 yılında başlatıldığına dair veriler mevcuttur. Ancak inşaa aşamasına dair yazışmalar bulunmamaktadır. 15 yıllık bir yapının harabe hâline gelip yıkılması zor görünmektedir. Aynı belgede konağın 1873 senesinden beri onarılmadığından söz edilmektedir⁴². Tahminimiz bir önceki konak için başlanan hazırlıkların tamamlanamadığı ve toplanan malzeme ile paranın eski hükûmet konağının onarımına kullanıldığı yönündedir. İlerideki yazışmalar da bu kanıyı desteklemektedir.

Bu keşfe göre yeniden yapılacak hükûmet konağı için 378.535 kuruş harcanacaktı. Eski konaktan alınacak olan taş, kiremit, ahşap ve diğer malzemelerle birlikte faturanın 30.000 kuruş kadar düşürülmesi ve inşaatın 348.535 kuruşa mal edilmesi öngörülmüştü. Keşfin altında yine Edvar Şınayder'in mührü yer almaktadır (EK 4).

Yeni yapılacak hükûmet konağı 47 odalı olacaktı. Zeminde 23, üst katta ise 24 oda bulunacaktı. Bu hesapla (378.535 kuruş/47 oda) her oda için 8.053,93 kuruş sarf edilecekti. Konakta ikamet edecek olan daireler kullanacakları oda sayısına göre ödeme yapacaklardı⁴³.

	Oda sayısı	Fiyat (kuruş)	Santim (para)
Dâhiliye Dairesi	13	104.701	09
Maliye Dairesi	5	40.269	65
Maarif Dairesi	2	16.107	86
Evkaf Dairesi	1	8.053	93
Defter-i Hâkânî Dairesi	1	8.053	93
Nafia Dairesi	5	40.269	65
Adliye Dairesi	13	10.4701	09
Mahkeme-i Şer'iyîye Odaları	2	16.107	86
Zabıta Dairesi	5	40.269	65
		378.534	71

Hazırlanan rayiç defteri, keşif ve çizimler şehremanetine gönderilip fenn-i mimariye uygunluğuna dair incelenmesi istenmişti⁴⁴. Hendeschaneden belgelerin daha ayrıntılı bir şekilde düzenlenmesi talep edilmişti. Buna binaen belgeler

⁴¹ BOA, ŞD, 1958/16, 24 Teşrinievvel 1304 (5 Kasım 1888).

⁴² (BOA), Dâhiliye Nezâreti Mektubi Kalemi (DH.MKT), 2608/23, 9 Şubat 1320 (22 Şubat 1905).

⁴³ BOA, ŞD, 1958/16, R.8 Teşrinisânî 1304 (20 Kasım 1888).

⁴⁴ BOA, DH.MKT, 1579/106, 14 Kânûnuevvel 1304 (25 Aralık 1888); BOA, DH.MKT, 1589/45, 16 Kânûnisânî 1304 (28 Ocak 1889).

Vilayet İdare Meclisi tarafından yeniden düzenlenmiş ve Dâhiliye Nezaretine gönderilmişti.

Belgeler arasında İşkodra Belediye Dairesi tarafından hazırlanan ikinci rayiç listesi de yer almaktaydı. Bu listede alınacak malzemenin en, boy ve kalınlık ölçüleri, ahşap malzemenin çarşıdaki, taş ve tuğla malzemenin ise ocaklardaki fiyatları nakliye bedelleriyle birlikte hesaplanmıştı. Belgenin en altında ise İşkodra İdare Meclisinin listelenen fiyatların malzemenin rayiç bedelini gösterdiğine dair onayı bulunmaktaydı (EK 5)⁴⁵. Belgelerle iletilen tezkirede mevcut hükûmet konağının içerisinde ikamet edilemeyecek kadar harap durumda olduğundan bahsedilerek gereğinin bir an önce yapılması istenilmişti⁴⁶.

Yeniden düzenlenen keşif ve raporlar buradan Şehremanetine yönlendirilmişti⁴⁷. Şehremini tarafından yazılan değerlendirme raporunda binalar hakkında detaylı incelemeler yapılmıştı. Buna göre hükûmet konağı 1.500 m² alanı kaplayacak, 9 m yüksekliğinde olacak ve inşası için 363.815 kuruş sarf edilecekti. Jandarma dairesi 388 m² alanı kaplayacak, 9 m yüksekliğinde olacak ve 77.889,5 kuruşa yaptırılacaktı. Telgrafhane ise 150 m²'lik alanda 8 m yüksekliğinde olacak ve 49.690 kuruşa inşa ettirilecekti. Binalar toplamda 491.395,30 kuruşa vücuda getirilecekti. Harcamalar Şehremanetince de uygun bulunmuştu⁴⁸.

Bu sırada Dâhiliye ve Maliye nezaretleriyle İşkodra valisi arasındaki yazışmalar devam etmekteydi. İşkodra Valisi Bahri tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen telgrafta mevcut konağın artık iyice kullanılamaz ve tamir edilemez duruma geldiğinden ve acilen bir önlem alınması gerektiğinden bahsediliyordu. Aksi durumda tüm memurların sığabileceği bir hanenin kiralınması söz konusuydu⁴⁹. Telgraf, Maliye Nezaretine yönlendirilmişti⁵⁰.

Mevcut hükûmet konağının harap durumu üzerine vilayet sermühendisi Edvar Şınayder tarafından hazırlanan raporda konağın onarımı için metrekare başına 470 kuruş harcanması gerektiğinden bahsedilmekteydi. Konak 1.120 m² alanı kaplayacaktı. Bu da ortalama 526.400 kuruş masraf demekti. Ancak onarım esnasında eski konağa ait malzemeler de kullanılacak böylelikle giderler 224.000 kuruşa düşürülecekti⁵¹. Hükûmet konağı ikamet edilemeyecek durumda olduğundan hazineye yük olmamak maksadıyla adliye dairesi başka bir hane kiralanarak oraya nakledilmiş, hükûmet ise başka bir yere taşınmıştı. Aynı tarihte İşkodra valisinden Dâhiliye Nezaretine gönderilen telgrafta yeni konak inşasının 495.000 kuruşa mal olacağı, onarımının ise 224.000 kuruş tutacağı hatırlatılarak bu durumda onarımının mı yoksa yeni bir binanın inşasının mı uygun görüldüğü sorulmuştu⁵².

⁴⁵ BOA, ŞD, 1958/16, 7 Mart 1305 (19 Mart 1889).

⁴⁶ BOA, ŞD, 1958/16, 16 Mart 1305 (28 Mart 1889).

⁴⁷ BOA, DH.MKT, 1617/80, 3 Nisan 1305 (15 Nisan 1889); BOA, ŞD, 1958/12, 8 Nisan 1305 (20 Nisan 1889).

⁴⁸ BOA, ŞD, 1958/12, 25 Mayıs 1305 (6 Haziran 1889); BOA, ŞD, 1958/12, 30 Mayıs 1305 (11 Haziran 1889).

⁴⁹ BOA, ŞD, 1958/16, 15 Mayıs 1306 (27 Mayıs 1890).

⁵⁰ BOA, ŞD, 1958/12, 23 Mayıs 1306 (4 Haziran 1890).

⁵¹ BOA, ŞD, 1958/12, 15 Teşrinisânî 1306 (27 Kasım 1890).

⁵² BOA, ŞD, 1958/12, 15 Teşrinisânî 1306 (27 Kasım 1890).

Dâhiliye Nezaretinden Maliyeye gönderilen cevapta hangisi uygun görülürse inşaat mevsimi gelmeden malzemelerin tedarik edilerek gereğinin bir an önce yapılması istenmişti⁵³.

İlerleyen dönemlerde dâhiliye daireleri ve vilayet kalemi de taşınarak askerî kışlaya nakledildi. Buradaki odaların çok dar olmasından hükûmet dairesinin kaydının tutulduğu birçok defter ve sandıklar eski konağın rutubetli bodrumunda bırakılmak zorunda kalındı. Bu durum da evrak ve kayıt araştırmalarında zorluklara neden olmaktaydı. İşkodra Vilayeti Defterdarı Osman b. Mustafa tarafından Maliye Nezaretine gönderilen bu arzuhâlden hükûmet konağı hakkındaki kararın henüz vilayete gönderilmediği anlaşılmaktadır⁵⁴.

İşkodra Valisi Bahri Paşa tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen diğer bir arzuhâlde yeni konağın 367.000 kuruşa inşa edilebileceği tekrarlanmıştır. Eski hükûmet dairesinin enkazından elde edilmesi planlanan 67.000 kuruş hesaptan düşürülerek toplamda 300.000 kuruşa ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir⁵⁵.

Bir taraftan mali konulardaki yazışmalar devam etmekteyken diğer taraftan İşkodra Valisi Abdülkerim b. Said tarafından gönderilen arzuhâlde hükûmet konağı hakkındaki kararın bir an önce bildirilmesi istenmişti. Hükûmet daireleri geçici olarak kışlaya taşınmıştı. Bu sebeple merkezdeki dört nizamiye taburu kışla dışında çeşitli yerlerde ikamet etmek zorunda kalmıştı. Aynı zamanda İşkodra'yı ziyaret eden yabancı devlet adamları ve yerel halk arasında bir hükûmet konağının olmaması eksiklik olarak görülmekteydi. Buna binaen yeni bir hükûmet konağının inşasının gerekliliği vurgulanmıştı. Diğer yandan inşaat için taş ve kereste tedarik ediliyordu. İnşaat mevsiminin gelmesiyle inşaata başlanacaktı. Yalnızca merkezden verilecek olan izin beklenmekteydi⁵⁶. Gönderilen evrakların tamamı birleştirilerek değerlendirildiğinde inşaat için lazım olan 490.395 kuruş 30 paranın vilayet bütçesinde mevcut olmadığı anlaşılmıştı. Bunun için konağın inşa giderleri vilayetin R.1301 (1885-1886), R.1302 (1886-1887) ve R.1303 (1887-1888) seneleri zaptiye ödeneği olan 8.614.976 kuruştan arta kalan 1.114.902,30 kuruş içerisinde karşılanmak istenmişti. Ancak Bütçe Nizamnamesinin 11. ve 12. maddeleri gereği bir dairenin bütçesinin başka bir daire için harcanması uygun bulunmamıştı. Bu harcamanın yapılabilmesi için konuya özel irade-i seniyye yazılması gerekmekteydi⁵⁷.

Bütçe konusunda jandarma dairesine sevk edilen dilekçeye Serasker Rıza tarafından cevap yazılmıştı. Muhasebe kayıtlarına göre belirtilen senelerin bütçe fazlası 1.280.192 kuruştı. Ancak bu senelerin kesin muhasebe kayıt defterlerinin henüz tamamı gönderilmediğinden bütçelerin ne kadar fazla vereceği kesin değildi. Kesin olsa bile bu meblağ bütçesinde açık veren diğer vilayet alayları için

⁵³ BOA, ŞD, 1958/12, 6 Kânûnuevvel 1306 (18 Aralık 1890); DH.MKT, 1811/30, 6 Şubat 1306 (18 Şubat 1891).

⁵⁴ BOA, ŞD, 1958/12, 7 Şubat 1306 (19 Şubat 1891).

⁵⁵ BOA, ŞD, 1958/16, 13 Haziran 1307 (25 Haziran 1891).

⁵⁶ BOA, ŞD, 1958/16, 25 Teşrinisânî 1307 (7 Aralık 1891).

⁵⁷ BOA, ŞD, 1958/16, 30 Kânûnisânî 1307 (11 Şubat 1892).

kullanılacaktı⁵⁸. 20 Eylül 1892 tarihli irade-i seniyye ile bütçe fazlasının hükûmet konağı inşaatında kullanılması padişah tarafından uygun görülmüştü. Ancak 300.000 kuruşun 101.000 kuruşu İşkodra vilayetinin R.1307 (M.1891-1892) senesi sandık açığını kapatmak üzere harcanmıştı. Bu meblağın tekrar İşkodra vilayetinde toplanması için Suriye, Yanya ve Cezayir-i Bahr-i Sefid vilayetleri defterdarlıklarına emir yollanmıştı⁵⁹. Şu ana kadar yalnızca Yanya'dan 60.000 kuruş gönderilmişti. Bunun üzerine diğer vilayetlere kesin olarak birer emir daha verilmesi istenmişti. Eğer ki vilayetlerin parayı ödemek için yeterli bütçesi yoksa mevcut 60.000 kuruşa vilayetçe 25.000 kuruş daha eklenecek ve kullanılmakta olan hükûmet konağı onarılacaktı. Böylelikle konak 20-30 yıl daha kullanılabilecekti. Hükûmet adliye ve maarif memurları için tutulan eve aylık 850 kuruş ödemekteydi. Bu da hazineye yük olmaktaydı. Ayrıca mülkiye memurları üç seneden beri kışlalarda görevlerini sürdürmeye çalışmaktaydı. Bu sebeplerle konunun bir an evvel karara bağlanması ve belirtilen meblağın harcanabilmesi için izin verilmesi istenmekteydi⁶⁰. İşkodra vilayetinden Dâhiliyeye gönderilen arzuhâl, buradan Sadarete yönlendirilmişti⁶¹. Dâhiliye Nezaretinden havale olunan tezkire Şura-yı Devletçe okundu. Sonuç olarak binanın 85.000 kuruş harcanarak onarılması birkaç sene sonra tekrar tamirata muhtaç duruma gelmesine, dolayısıyla daha fazla para harcanmasına sebebiyet verebileceği gerekçesiyle uygun görülmedi. Ayrıca padişahın bu konudaki irade-i seniyyesine de aykırı bulundu. Bunun yerine yeni bir konağın inşası münasip görülerek paylarına düşen parayı ödemeleri için Suriye, Yanya ve Cezayir-i Bahr-i Sefid vilayetlerine bir kez daha emir gönderilmesine karar verildi⁶².

Suriye vilayetinden gelen cevapta vilayetin büyük miktarda mali açıkları olduğundan borcun ödenmesinin mümkün olmadığı bildirilmişti. Buna karşılık Muhasebe-i Umumiye-i Maliye talep edilen paranın vilayetin mevcut mali durumuna göre düzenlendiğini söyleyerek havalenin bir an önce yapılmasını istemişti⁶³.

Yazışmalar yapıldıktan iki yıl sonra dahi Suriye ve Cezayir-i Bahr-i Sefid vilayetlerinden beklenen paranın alınamadığı anlaşılmaktadır. Bu sebeple konak onarılamamış ve daha harap bir duruma gelmişti. Aradan geçen beş-altı senede eski konağın tamamen terk edilmesi söz konusuydu. Hükûmet konağının onarımının yapılabilmesi için paranın gönderilmesi gerekmekteydi⁶⁴. Maliye Nezaretinin İşkodra valiliğine gönderdiği cevapta paranın temin edilebilmesi için doğrudan söz konusu valiliklere müracaat edilmesi tavsiye edilmişti⁶⁵.

⁵⁸ BOA, ŞD, 1958/16, 30 Haziran 1308 (12 Temmuz 1892).

⁵⁹ Diğer bir belgede üç vilayetten de 100.000'er kuruş talep edildiği yazmaktadır. BOA, DH.MKT, 539/54, 29 Haziran 1318 (12 Temmuz 1902).

⁶⁰ BOA, ŞD, 1958/31, 12 Teşrinievvel 1309 (24 Ekim 1893).

⁶¹ BOA, ŞD, 1958/31, 17 Teşrinisânî 1309 (29 Kasım 1893).

⁶² BOA, Bab-ı Ali Evrak Odası (BEO.) 340/25495, 15 Kânûnuevvel 1309 (27 Aralık 1893).

⁶³ BOA, DH.MKT, 284/50, 30 Mayıs 1311 (17 Haziran 1895); BOA, DH.MKT, 284/50, 18 Haziran 1311 (30 Haziran 1895).

⁶⁴ BOA, DH.TMIK, S, 17/30, 13 Teşrinievvel 1313 (25 Ekim 1897).

⁶⁵ BOA, DH.TMIK, S, 17/30, 3 Kânûnisânî 1313 (15 Ocak 1898).

1900 yılına gelindiğinde hükûmet konağı henüz inşa edilememiştir. Bu sebeple konak içinde yer alan daireler kiralık evlerde ikamet etmeye devam etmekteydi. Podgoriçe muhacirlerinden Hasan Hüsnü tarafından Maliye Nezaretine gönderilen dilekçeden adliye dairesi için kiralanan evin kirasının ödenemediğinden bahsedilmektedir⁶⁶. Diğer bir belgede ise hükûmet konağının onarımı için gerekli olan 2.605 kuruşun R.1318 (M.1902-1903) senesinde Dâhiliye bütçesine eklenen kolcular bütçesi fazlasından karşılanması İşkodra vilayetince talep edilmektedir⁶⁷. Arzuhâl, Şura-yı Devlet'in Maliye Dairesinde okunmuş ve gereğinin yapılması uygun görülmüştü⁶⁸. Karar, Dâhiliye Nezareti aracılığıyla İşkodra vilayetine bildirilmişti⁶⁹. Bu onarımın içeriği hakkında başka bir belgeye rastlanmamıştır. Ancak belirtilen meblağa bakılırsa bir veya iki odanın onarımının söz konusu olduğu düşünülmektedir.

Yıllar geçtikçe hükûmet konağının daha kötü duruma geldiği anlaşılmaktadır. Vilayetten Maarif Nezaretine gönderilen 1903 tarihli tezkirede Maarif Dairesinin bulunduğu odaların artık ikamete uygun olmadığından ve aylık 150 kuruşa kiralanan bir eve nakledileceklerinden bahsedilmektedir. Maarif Nezaretinden ise kiranın ödenmesi talep edilmektedir⁷⁰. Maarif Nezareti, Maarif Dairesinin tüm vilayetlerde hükûmetle aynı yerde ikamet etmekte olduğunu hatırlatarak nezaretin buna ayıracak bütçesinin olmaması gerekçesiyle isteği uygun bulmamıştı⁷¹. Vilayet İdare Meclisi ifadesiyle Maarif Nezaretine gönderilen karşılıklı ise Maarif Dairesinin ikamet ettiği odaların harap ve gayet dar olduğu belirtilmiş, dairenin buradan naklinin zaruri olduğu tekrarlanmıştı⁷². Sonunda Muhasebe-i Maarif-i Umumiye, içinde bulunulan senenin bütçesinin taşra kısmından aylık 150 kuruşun ödenmesi suretiyle dairenin kiralık bir eve taşınmasını kabul etmek zorunda kalmıştı⁷³. Bunun üzerine aylık 133 kuruşa hükûmet konağı civarında bir gayrimüslimin hanesine bitişik fevkani iki oda kirallanmış ve 16 Mart 1904 tarihinde daire buraya nakledilmişti⁷⁴.

Adliye ve Mezâhib Nezaretinden Sadarete gönderilen dilekçede ise istinaf ve bidayet mahkemeleri ceza dairelerine tahsis edilen odaların onarımı arz edilmektedir. Yapılan keşif neticesinde tamirat için 5.851 kuruşun gerekli olduğu anlaşılmıştı. Nezaretçe belirtilen meblağın ödenmesi uygun bulunmuştu⁷⁵. Bunlar dışında Dâhiliye ve Maliye kısımları Kışla-i Hümayuna, Nafia memurları Belediye

⁶⁶ BOA, DH.MKT, 2405/60, 21 Ağustos 1316 (3 Eylül 1900).

⁶⁷ BOA, DH.MKT, 533/68, 12 Haziran 1318 (25 Haziran 1902).

⁶⁸ BOA, BEO, 1901/142512, 22 Temmuz 1318 (4 Ağustos 1902).

⁶⁹ BOA, DH.MKT, 533/68, 8 Ağustos 1318 (21 Ağustos 1902).

⁷⁰ BOA, MFMKT, 730/17, 12 Haziran 1319 (25 Haziran 1903).

⁷¹ BOA, MFMKT, 730/17, 26 Temmuz 1319 (8 Ağustos 1903).

⁷² BOA, MFMKT, 730/17, 4 Eylül 1319 (17 Eylül 1903).

⁷³ BOA, MFMKT, 730/17, 11 Teşrinievvel 1319 (24 Ekim 1903).

⁷⁴ BOA, MFMKT, 730/17, 7 Mart 1320 (20 Mart 1904).

⁷⁵ BOA, ŞD, 2732/26, 18 Ağustos 1319/31 Ağustos 1903).

Dairesine nakledilmiş, Orman Dairesi ise kiralanmış olan bir haneye taşınmıştı. Uygun bir yer bulunduğu Adliye Dairesi de taşınacaktı⁷⁶.

Nihayetinde 1873 senesinden beri doğru düzgün onarım görmemiş olan hükûmet konağı 13 Şubat 1904 tarihinde meydana gelen şiddetli fırtına ve kar yağışından etkilenmiş tavan ve çatıları ciddi şekilde hasar almıştı. Vilayet sermühendisi tarafından yapılan keşifte konağın ikamete uygun olmadığına karar verildi. Bina hemen tahliye edilerek yeni bir hükûmet konağı yapıncaya kadar aylık 1.500 kuruşa bir hane kiralanmış ve memurlar oraya nakledilmişti⁷⁷. Bütçe kanunu gereği olarak her daire kendi masrafını karşılamakla yükümlüydü⁷⁸.

19 Nisan 1904 tarihinde İşkodra Valisi Ferik Haydar tarafından Sadarete gönderilen telgrafta hükûmet konağının yıkılarak yenisinin inşa edilmiş olduğundan bahsedilmekteydi. Ancak sonraki yazışmalardan anlaşıldığı üzere yeni bina inşa edilmemiş, eski konak kullanılmaya devam edilmişti. Her ne kadar belgeler arasında yer almıyor olsa da yeni konak için bir keşif daha yaptırılmıştı. Keşfe göre inşaata 670 lira (67.000 kuruş) sarf edilecek ve bu meblağ 1903 senesinin mal sandığından emanet suretiyle karşılanacaktı⁷⁹. Ancak bu da yeterli gelmemiş olacak ki Dâhiliye Nezaretinden 310 lira (31.000 kuruş) daha talep edilmişti⁸⁰. Anlaşıldığı üzere Suriye ve Cezayir-i Bahr-i Sefid vilayetlerinden beklenen para gelmemişti. Telgrafın devamında borçlanılan 670 liranın (67.000 kuruş) 1904 senesi ağnam vergisinden ödenmesine dair izin istenmekteydi⁸¹. İstek Maliye Nezaretine ulaştırılmış⁸², oradan Dâhiliyeye intikal etmişti. Dâhiliyeden vilayete gönderilen cevapta istek olumsuz karşılanmıştı⁸³. Bunun sebebi de geçmiş senelere ait borçların ileriki senelere ait bütçeden ödenmesinin padişah iradesiyle yasaklanmış olmasıydı⁸⁴.

1905 yılında meydana gelen deprem işleri daha da kötüleştirdi. Bu seneki yazışmalardan yeni hükûmet konağının henüz taşınılmadığı anlaşılmaktadır. Harapolan konakta ikamet mümkün görülmediğinden 55.000 kuruşa geçici olarak kullanılmak üzere baraka yapılması planlanmıştı. Giderler konağı kullanacak daireler arasında bölüştürülecekti⁸⁵. Ahşaptan yapılacak olan baraka kışlanın cadde duvarına bitişik olacaktı⁸⁶.

⁷⁶ BOA, MF.MKT, 730/17, 4 Eylül 1319 (17 Eylül 1903).

⁷⁷ BOA, DH.MKT, 2608/23, 9 Şubat 1320 (22 Şubat 1905).

⁷⁸ BOA, DH.MKT, 944/29, 19 Mart 1321 (1 Nisan 1905).

⁷⁹ Bu para selden etkilenen ahali için yardım olarak toplanan meblağın bakiyesiydi. BOA, ŞD, 414/66, 29 Mayıs 1320 (11 Haziran 1904).

⁸⁰ BOA, BEO, 2709/203117, 26 Teşrinievvel 1321 (8 Kasım 1905).

⁸¹ BOA, ŞD, 414/66, 6 Nisan 1320 (19 Nisan 1904).

⁸² BOA, BEO, 2318/173801, 7 Nisan 1320 (20 Nisan 1904).

⁸³ BOA, DH.MKT, 539/54, 1 Mayıs 1320 (14 Mayıs 1904).

⁸⁴ BOA, ŞD, 414/66, 29 Mayıs 1320 (11 Haziran 1904).

⁸⁵ Dâhiliye Nezaretine 23.000 kuruş düşmekteydi. Diğer taraftan depremde yaralananlar ve evlerini kaybedenler için yeni barakalar yapılmak üzere padişah tarafından 2.000 lira gönderilmişti. Dâhiliye Nezareti, payına düşen 23.000 kuruşun bu meblağa eklenmesini talep etmekteydi. BOA, BEO, 2615/196101, 21 Haziran 1321 (4 Temmuz 1905).

⁸⁶ BOA, BEO, 2633/197427, 19 Temmuz 1321 (1 Ağustos 1905).

Devletten beklenen para zamanında gelmediğinden borçlanılarak baraka yapımına başlanmıştır⁸⁷.

Aradan üç yıl geçmiş ve nihayetinde 1908 yılında inşa edilecek yeni hükûmet konağı için keşif yaptırılmıştı⁸⁸. Buna göre inşaat için 665.988 kuruş gerekmektedir. Keşfin altında Bahriye Komodoru Mehmed Eşref b. Hasan'ın mührü yer almaktadır (EK 6). Bu keşfe ait herhangi bir çizime rastlanmamıştır. Ancak keşif defterinden anlaşıldığı üzere bina iki katlı inşa edilecekti. Birinci kat beden duvarları 0,70 m kalınlığında ve 5 m yüksekliğinde kâgirden, ikinci kat beden duvarları ise 0,5 m kalınlığında ve 4,50 m yüksekliğinde olacaktı. Yapıdaki 83 pencere 2,30x1,20 m ölçülerinde; 40 kapı 3x1,50 m ebatlarında, sokak kapısı ise 3,70 m yüksekliğinde ve 2,10 m genişliğinde olacaktı⁸⁹. Konak eskisinin arsasına inşa edilecekti⁹⁰.

Bu arada Harbiye Nezareti İstihkâm ve İnşaat Dairesinden yazılan dilekçeden kışla içerisindeki bir binanın üst katının askerî rüştiye ve askerî idadi, alt katının ise kıraathane olarak kullanıldığı öğrenilmektedir. Hükûmet konağının da kışla dâhilinde olması halkın öğrencilerle temas etmesine neden olmaktaydı. Bunun önlenmesi için bir an evvel bir hükûmet konağı inşa edilmeli ve memurlar oraya taşınmalıydı. Bu amaçla hazine 1.000 lira (100.000 kuruş) talep edilmekteydi⁹¹. Dâhiliye Nezaretinden 310 lira (31.000 kuruş) R.1322 (M.1906-1907) senesi içerisinde gönderilmişti. Bu sefer de konağın inşasına neden başlanmadığına dair gerekçe bildirilmesi istenmişti⁹². Yazışmalarda bu konuda cevaben gönderilmiş herhangi bir kayda rastlanmamıştır.

Belediyece 1910 yılında iki rayiç defteri hazırlanmıştı⁹³. Daha önce hazırlanmış olan keşif defteri ise emlak mühendisi Hasan tarafından incelenerek hesapta yanlışlık olduğu ve konağın belirtilen meblağdan 6.640,75 kuruş fazlasına inşa edilebileceği rapor edilmişti⁹⁴. Konak inşaatı için R.1326 (M.1910-1911) senesi bütçesinden 250.000 kuruşun sarfına izin verilmişti⁹⁵. Bu yıl inşa ettirilecek kısma dair bir keşif defteri daha hazırlanmıştı. İşkodra sermühendisliği tarafından hazırlatılan deftere göre 300.000 kuruş harcanması gerekmekteydi⁹⁶. Paranın eksik kalan kısmı halkın yardımlarıyla karşılanacaktı. İnşaat için münakasa usulü izlenecek ve müteahhit senet alınacaktı. Ancak İşkodra'da bu denli büyük bir yatırımı karşılayabilecek

⁸⁷ BOA, BEO, 2656/199186, 16 Ağustos 1321 (29 Ağustos 1905).

⁸⁸ Bu süre zarfında ahşap konakta mı kalındığı yoksa eski konağın kullanılmaya devam mı edildiği bilinmemektedir.

⁸⁹ Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Maliye Nezareti Emlak-ı Emiriye Müdüriyeti (ML.EEM), 901/1, 21 Nisan 1324 (4 Mayıs 1908).

⁹⁰ BOA, ML.EEM, 901/1, Nisan 1326 (Nisan-Mayıs 1910).

⁹¹ BOA, BEO, 3417/256214, 25 Eylül 1324 (8 Ekim 1908).

⁹² BOA, DH.MKT, 2668/94, 7 Teşrinisânî 1324 (20 Kasım 1908).

⁹³ BOA, ML.EEM, 901/1, 8 Şubat 1325 (21 Şubat 1910).

⁹⁴ BOA, ML.EEM, 901/1, 18 Mart 1326 (31 Mart 1910).

⁹⁵ BOA, ML.EEM, 901/1, 23 Mart 1326 (5 Nisan 1910).

⁹⁶ Keşfe göre yapı zemin üzerine tek katlı olarak tasarlanacaktı. Hesaplar toplam ölçülere göre yapıldığından binanın kapı, pencere ebatları veya sayıları hakkında defterden daha fazla bilgi edinilememektedir. BOA, ML.EEM, 901/1, 12 Mayıs 1326 (25 Mayıs 1910).

şirket bulunmamaktaydı. Bu sebeple işin uzman bir devlet memuru tarafından üstlenilmesi uygun görülmüştü⁹⁷. Bu sırada inşaata başlanmış olmalıdır. Yaklaşık bir yıl sonra inşaatın sekteye uğramaması için devletten 4.000 liralık (400.000 kuruş) bir havale daha talep edilmişti⁹⁸. Bir ay geçmesine rağmen para gönderilmemiş, inşaat sekteye uğramıştı. Avrupa'dan sipariş edilen mallar gelmiş olmasına rağmen ödeme yapılamamaktaydı. Mallar gümrükten çıkarılamadığından müteahhitler limanda kaldıkları her gün için ek vergi ödemekte bu da hazineye yük olmaktaydı⁹⁹.

İnşaat malzemelerini temin için Triesteli Emanuel ve Oskar Kravosi kardeşlerle anlaşılmıştı. Vilayetle şirket arasında imzalanan mukavelenameye göre bina için 178 pencere, 130 kapı sipariş verilmişti. Kullanılacak malzeme ölçüleriyle ayrıntılı bir şekilde tanımlanmıştı. Öfler Fabrikası tarafından yapılacağı anlaşılan kapı ve pencereler için 10.589 frank (465.916 kuruş) ödenecekti. Bunlara ek olarak farklı ölçülerde keresteler, 30.000 Marsilya kiremidi, 3.000 m² döşeme tahtası ve zemin sıvası için çimento sipariş edilmişti. Kravosi kardeşler tarafından temin edilecek bu malzemenin maliyeti de 36.540 kron (168.084 kuruş) tutmuştu. Mukavelenamede sipariş listesinin ardından nakliye ve teslimat şartlarına yer verilmişti. Buna göre her malzemenin cinsine göre taşıma ücreti belirlenmiş, teslim tarihleri yazılmıştı. Müteahhit belirtilen tarihleri geçirdiği her gün için 40 kron (184 kuruş) ceza ödeyecekti. 36.000 kronun 1.200 kronu (5.520 kuruş) depozito olarak komisyon sandığı tarafından teslim alınacaktı. 7.000 kronu (32.200 kuruş) ise İşkodra'daki Avusturya Konsoloslukuna verilecekti. İlk gelen mallar 7.000 krondan ödenecekti. Malzemenin tamamı teslim edildikten sonra 1.200 kron müteahhide iade edilecekti. Taraflardan biri mukavelenameye itiraz ettiği durumda iki taraf da birer bilirkişi görevlendirecek ve bunların verdikleri karara uyulacaktı. Tarafların anlaşması mümkün olmazsa üçüncü bilirkişi görevlendirilecek ve kararına riayet edilecekti¹⁰⁰.

Depozito olarak ödenecek olan 1.200 kron (5.520 kuruş) inşaat komisyonu sandığına teslim edilmişti¹⁰¹. Diğer yandan Osmanlı ile İtalya arasında Trablusgarp Savaşı patlak vermiş ve İtalyanlar Kravosi Şirketi'nin malzemeleri taşıyan Sagra Familya adlı yelkenli gemiye Venedik'te el koymuştu¹⁰². Ancak bundan önce 18.000

⁹⁷ BOA, ML.EEM, 901/1, 13 Mayıs 1326 (26 Mayıs 1910).

⁹⁸ BOA, ML.EEM, 901/1, 14 Mart 1327 (27 Mart 1911).

⁹⁹ BOA, ML.EEM, 901/1, 21 Nisan 1327 (4 Mayıs 1911).

¹⁰⁰ BOA, ML.EEM, 1242/13, 29 Haziran 1327 (12 Temmuz 1911). 1 frank 4,4 kuruş, 1 kron 4,6 kuruş olarak hesaplanmıştır. Ahmet Kamil Tunçel ve Murat Yıldırım, "1854- 1874 Döneminde Osmanlı Devleti'nin Dış Borçlanması: Kaç Milyar Dolar Osmanlı Devleti'nin İflasına Neden Oldu?", *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16/1 (2014), s. 7.

¹⁰¹ Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Dâhiliye Hapishaneler Müdüriyeti (DH.MB.HPS), 26/30, 18 Temmuz 1327 (31 Temmuz 1911).

¹⁰² BOA, ML.EEM, 1242/13, 10 Eylül 1329 (23 Eylül 1913); Muhtemelen bu sebeple malzemenin bir kısmı gecikmişti. Mukavelenamenin beşinci maddesine riayet edilerek inşaatın aksatılmaması için malzemenin geciktirilmemesi konsoloslukla iletilmek üzere tercüman Hulusi Bey'e iletilecekti. Millî Savunma Bakanlığı Askerî Tarih Arşivi, Ataç/Osmanlı-İtalyan Harbi (110-9-1-5), 5/22/411, 5 Eylül 1327 (18 Eylül 1911); Diğer bir sorun da kiremitlerin nakliyesinde yaşanmıştı. Nakliye ücreti olan 900 kron müteahhit vekili tercüman Nasuhi Bey'e ödenmemişti. Kaptan Hasan Yakup tarafından gereğinin yapılması istenmekteydi. Bu meblağ konsoloslukta tutulan 7.000 krondan karşılanacaktı. Millî Savunma Bakanlığı Askerî Tarih Arşivi, 110-9-1-5, 5/22/433, 20 Teşrinievvel 1327 (2 Kasım 1911).

kronluk (82.800 kuruş) malzeme İşkodra vilayetine teslim edilmiş ve bunların karşılığı ödenmişti. İnşaatı aksatmamak üzere gönderilemeyen malzemenin bir kısmı başka yerlerden temin edilmişti. Ayrıca Kravosi Şirketi'nin eksik malzemeyi göndermekten kaçındığı gerekçesiyle teminat akçesi olarak ödenen 1.200 krona inşaat komisyonu tarafından el konulmuştu. Bunun üzerine Kravosi Şirketi nakledilen malzemenin İtalyanlar tarafından müsadere edilmesinden doğan zararının karşılanması şartıyla malzemenin geri kalanını temin edeceğini bildirmişti. Anlaşılan çıkan savaştan Osmanlı Devleti sorumlu tutuluyor ve zararın faturası ona kesiliyordu. Şirket mukavelename kurallarına uyduğunu beyan ederek Avusturya-Macaristan Konsolosluğu aracılığıyla el konulan teminat akçesinin kendilerine ödenmesini talep etmekteydi¹⁰³. İki tarafın da bu konudaki tutumu bilinmemektedir. Ancak konak için önceden sipariş edilen 281 kapı ve pencere bu sefer Zoy Konsoviş adlı vapura yüklenerek İşkodra'ya gönderilmişti¹⁰⁴.

Diğer yandan inşaat için satın alınan kereste ve 3.000 m² rendelenmiş tahtayı taşıyan gemiye yine İtalya tarafından el konulmuştu. 28 Eylül 1911 tarihinde teslim edileceği Mösyö Frovas tarafından taahhüt edilen bu mallar belirtilen tarihte yerine gönderilememiş böylelikle taahhütname şartları da ihlal edilmişti. Ancak malzemenin inşaat için önemli olmasından dolayı başka yerden sipariş verilmek yerine Mösyö Frovas'a 10 günlük bir süre daha tanınmıştı¹⁰⁵.

Belgeler arasında R.1324 (M.1908-1909) ve R.1327 (M.1911-1912) yılları fiyat farklarını gösteren bir de rayiç defteri yer almaktaydı¹⁰⁶. Yeni rayiç bedelleri üzerinden hükûmet konağı için 7 Şubat 1912 tarihinde inşaat mühendisi Biryo Ogüst (Auguste) tarafından bir keşif hazırlanmıştı. Bu keşfe göre bahriye komodoru tarafından hazırlanan ilk keşfin tutarı 26.903 kuruş eksik hesaplanmıştı. Yeni tasarımda bodrum kat iptal edilerek zemin kata dönüştürülecekti. Bu sebeple önceki keşifte belirtilen bodrum duvarları 1,80 m yükseltilecek böylelikle bina üç katlı olacaktı. Yapıda toplam 70 oda bulunacak her oda 3.000 kuruşa imal edilecekti. Duvarlar içerden ve dışardan sıvanacak, yapının üzeri kırçillı tavanla örtülecekti. Yapıda 126 kapı ve pencere kullanılacak, binaya ocak, baca, çatı döşemesi ve paratoner yerleştirilecekti. Duvarların içinden 18 cm çapında duman olukları geçirilecekti. Üç katta da yangın tehlikesine karşı tulumlar bulunacak ve bina içerisine kalorifer sitemi döşenecekti. Konağın etrafı 250 m uzunluğunda bir duvarla çevrelenecek duvarın üzerine ise demir parmaklıklar yapılacaktı. Önündeki meydanlık alana yol yapılacak etrafı çiçek ve ağaçlarla donatılacaktı¹⁰⁷.

1912 yılı içerisinde inşaata başlanmış, duvarlar çatıya kadar yükselmişti. Ancak inşaatı bir hafta daha devam ettirebilecek bir bütçe kalmıştı. Yapının çatısı tamamlanmazsa yaklaşmakta olan kış mevsiminin olumsuz şartlarından inşa edilmiş olan

¹⁰³ BOA, ML.EEM, 1242/13, 7 Kânûnisânî 1327 (20 Ocak 1912).

¹⁰⁴ 220 m³ yer kaplayan malzemenin nakliye fiyatı bu hesap üzerinden ödenecekti. Millî Savunma Bakanlığı Askerî Tarih Arşivi, 110-9-1-5, 5/22/467, 14 Kânûnisânî 1327 (27 Ocak 1912).

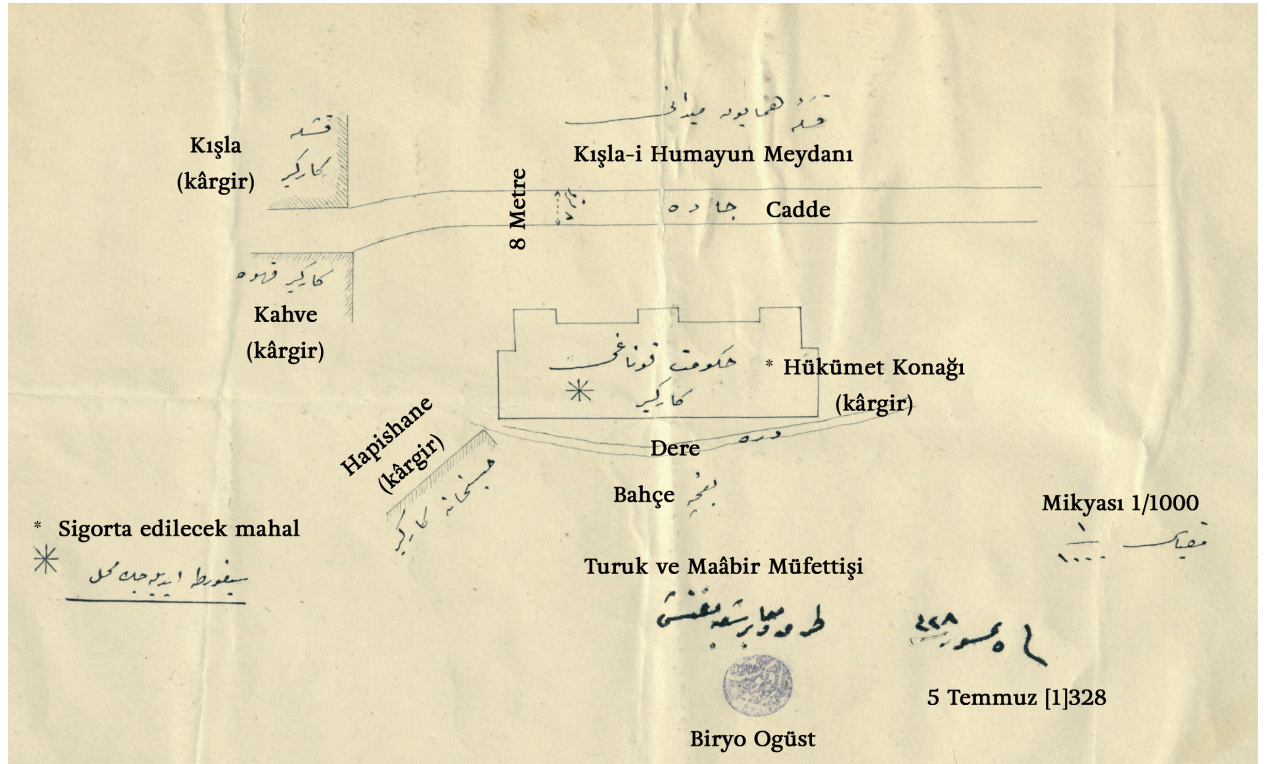
¹⁰⁵ Millî Savunma Bakanlığı Askerî Tarih Arşivi, 110-9-1-5, 5/22/488, 13 Şubat 1327 (26 Şubat 1912).

¹⁰⁶ BOA, ML.EEM, 901/1, 21 Kânûnisânî 1327 (3 Şubat 1912).

¹⁰⁷ BOA, ML.EEM, 901/1, R.25 Kânûnisânî 1327 (7 Şubat 1912).

kısım da zarar görecekti. Bunun yaşanmaması için Dersaadetten 100.000 kuruşluk bir havale talep edilmişti¹⁰⁸.

Maliye Nezareti tarafından hazırlanan raporda konakla ilgili mali yazışmalar özetlenmişti. Özetin altındaki notta keşif haricinde yapılan işlerden dolayı sorumlularının bulunması ve soruşturulması istenmişti. Ayrıca konak için 100.000 kuruşun gönderilmesi uygun bulunmuştu¹⁰⁹. Belirtilen meblağ gönderilmiş olacak ki konağın 1912 yılının Eylül/Ekim ayında bitirilmesi planlanmaktaydı. İnşaatın tamamlanabilmesi için sarfı öngörülen 723.900 kuruştan inşaat kısmına ait olan 465.900 kuruş gönderilmişti. Mefruşat, kalorifer sobaları ve su yolları için harcanacak 258.000 kuruşun ise havalesi beklenmekteydi. İstihdam edilecek memur için de aylık 400 kuruşun bütçeye eklenmesi istenmişti¹¹⁰. Vilayete gönderilen diğer bir telgrafta Dâhiliye Nezareti Hapishaneler Müdüriyetinden yazılı bir şekilde talep edilmesi hâlinde konağın mefruşat ve su yolu giderlerinin müdüriyet bütçesinden karşılanabileceği bildirilmişti. Bunun için ihtiyaç duyulan mefruşatın cins ve fiyatının yazılı olduğu bir pusula ile suyollarına ait bir keşifnamenin hazırlanarak müdüriyete gönderilmesi gerekmekteydi. Kaloriferlerin takılması ise ileri bir tarihe ertelenmişti¹¹¹.



Görsel 4: Hükümet Konağının Sigorta Çizimi

(BOA, ML.EEM, 923/48).

¹⁰⁸ BOA, ML.EEM, 901/1, 27 Kânûnisânî 1327 (9 Şubat 1912).

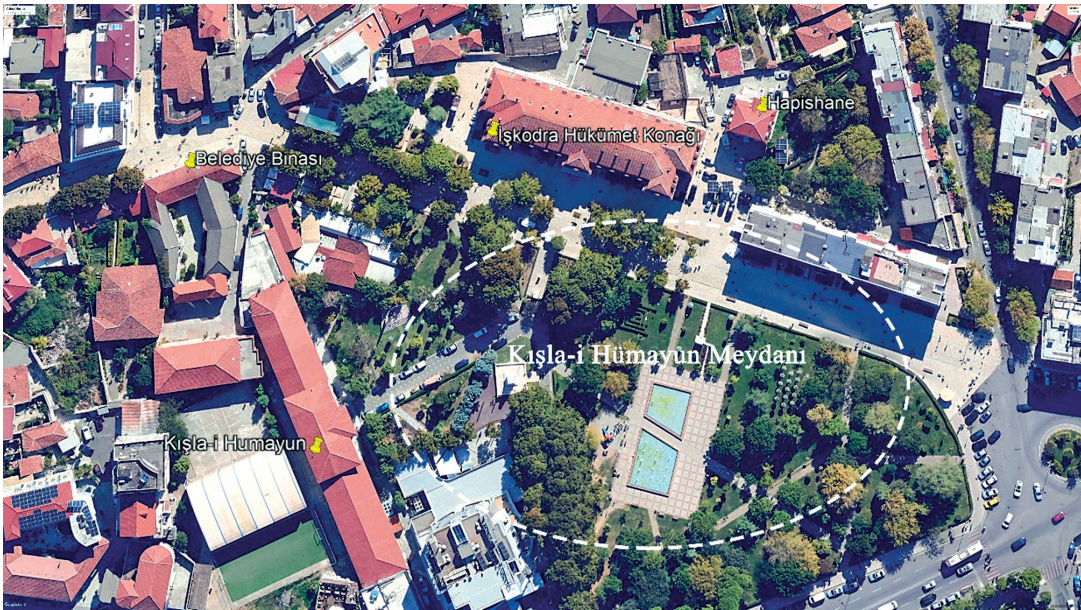
¹⁰⁹ BOA, ML.EEM, 1242/13, 5 Mart 1328 (18 Mart 1912).

¹¹⁰ BOA, DH.MB.HPS, 26/6, 11 Haziran 1328 (24 Haziran 1912).

¹¹¹ BOA, DH.MB.HPS, 26/6, 23 Haziran 1328 (6 Temmuz 1912).

Konak bir ay sonra bitirilmiş olacak ki Temmuz ayı içerisinde sigortası da yapılmıştı. Sigorta belgelerinden yola çıkılarak binanın Baruca Mahallesi'nde yer aldığı, zeminle beraber üç katlı inşa edildiği, mansard usulü bir çatısı olduğu, çatının Marsilya kiremidiyle kaplandığı anlaşılmaktadır. Duvarlar taş ve çimen-toyla örülmüş, zemin demir kirişler üzerine ahşapla döşenmiş, ana giriş kapısına ulaşan merdivenlerle birinci kata çıkan merdivenler taştan, üst kat merdivenleri ise ahşaptan yapılmıştı. Her katta su hazneleri olacak ve her merdiven başında su kovaları bulunacaktı. Hazırlanan varakanın altında Turuk ve Maâbir Şube müfettişinin mührü yer almaktadır¹¹². Yine aynı kişi tarafından konak ve çevresinin 1/1000 ölçekli vaziyet planı çizilmiştir. Bu plana göre konak kışla meydanının karşısında yer almaktaydı (Görsel 4)¹¹³. Yapı 10.000 liraya sigortalanacaktı¹¹⁴.

Arşivde yer alan bu çizim konağın yerini, dolayısıyla İşkodra'nın Osmanlı dönemindeki idari merkezini tespit edebilmemiz açısından büyük önem taşımaktadır. Belgelerde ne kışlanın ne de konağın yerine dair bilgiler bulunmaktadır. Yalnızca Baruca Mahallesi'nde yer aldığı sigorta kaydından öğrenilmektedir. Ancak günümüzde neredeyse tüm sokak isimleri değiştiğinden buradan bir tespit bulunmak mümkün değildir. Eski İşkodra fotoğraflarından yola çıkılarak kışla binası tespit edilmiştir. Bina günümüzde "Shkolla 28 Nentori" (28 Kasım Okulu) olarak adlandırılmaktadır. Yapının önündeki meydan esas alınarak çevresindeki binalar incelenmiş, bu esnada çizimdekine uygun iz düşüm veren konağa rastlanmıştır (Görsel 5). Bu yapı günümüzde "Bashkia e Shkoder" (İşkodra Belediye Binası) olarak kullanılmaktadır. Bina, konumu, zeminle birlikte üç katlı olması ve mansard tipi çatısı ile sigorta belgesindeki tanıma uymaktadır (Görsel 6).



Görsel 5: Kışla, Hükûmet Konağı, Hapishane ve Belediye Binası (Google Earth'ten alınarak işlenmiştir)

¹¹² BOA, ML.EEM, 923/48, 5 Temmuz 1328 (18 Temmuz 1912).

¹¹³ BOA, ML.EEM, 923/48, 5 Temmuz 1328 (18 Temmuz 1912).

¹¹⁴ BOA, ML.EEM, 923/48, 7 Temmuz 1328 (20 Temmuz 1912).



Görsele 6: İşkodra Hükümet Konağı (Web 2)

Konak inşa edilmiş ancak mali konulardaki yazışmalar devam etmişti. Malzemeyi temin eden E. ve A. Kravosi Şirketi'nin ödemiş olduğu 1.200 kron (5.520 kuruş) teminat akçesi iş bitmiş olmasına rağmen hâlâ daha geri verilmemişti. Şirket bu meblağa ek olarak 1.686 kron 10 santim (7.756 kuruş) daha talep etmekte ayrıca İtalyanlar tarafından el konulan Sagra Familya adlı gemide bulunan malın müsadere edilmesi sonucu oluşan zararın ödenmesini istemekteydi. Avusturya Sebareti aracılığıyla istenen akçe için yapılan yazışmalar 1912 yılında haberleşmenin kesilmesi sebebiyle yarıda kalmıştı¹¹⁵. Hariciye Nezaretinin verdiği cevaba göre iki sene önce gerçekleşen bu olay için o zaman İşkodra'da bulunmuş olan memurlarla iletişime geçilecekti. 14 Haziran 1911 tarihinde İşkodra valisi olarak atanan Mustafa Nedim Bey 28 Ocak 1912'de Atina'ya tayin edilmişti. Yerine geçen Hayri Paşa ise bu tarihten itibaren 27 Mart 1912 tarihine kadar valilik görevini sürdürdü. Şimdi ise Mustafa Nedim Bey Şişli'de Garet Paşa Caddesi 17 numaralı hanede ikamet etmekte, Hayri Paşa ise Ayastefanos'a yerleşmiş bulunmaktaydı¹¹⁶. İşkodra Defterdarı Hulusi tarafından yazılan tezkirede ise mukavelename şartlarının uygulanıp uygulanmadığı ve kefalet akçesinin akıbeti gibi konuların inşaat komisyonu üyeleri tarafından bilinebileceğine dikkat çekilmişti. Komisyondan vilayet mektupçusu Hüseyin Hüsnü ve nüfus müdürü Baki Beylerle bu konu hakkında görüşülmüştü. Bu kişilerde konuyla ilgili belgeler bulunmuyordu. İnşaata dair evraklar diğer komisyon azası (o gün Avlonya'da bulunan İşkodra Ziraat Bankası müdürü) Muharrem Efendi nezdinde tutulmaktaydı. Muharrem Efendi İşkodra Kumandanı Esat Paşa'nın emrindeydi. Bu sebeple evraklar ancak o günlerde Tiran'da olan paşa aracılığıyla

¹¹⁵ Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Hariciye Nezareti Hukuk Kısmı (HR.H), 390/5, 23 Eylül 1329 (6 Ekim 1913).

¹¹⁶ BOA, ML.EEM, 1242/13, 9 Teşrinievvel 1329 (22 Ekim 1913).

temin edilebilirdi. Evrakın gelmesiyle olayın gerçek yüzü tamamen anlaşılacaktı¹¹⁷. Bu arada Dâhiliye Nezaretinden Hariciye Nezaretine yazılan belgede şirketin elinde bulunması gereken 1.200 krona ait makbuzun sefaretten talep edilmesiyle işlerin kolaylaşabileceği ifade edilmişti¹¹⁸. Hariciye Nezaretinden gelen cevapta vilayetin konsolosluğa 7.000 kron yerine 5.800 kron verdiği ve 1.200 kronu ise teminat akçesi olarak tuttuğu, bu sebeple şirketin elinde teminat akçesine dair bir makbuzun bulunmadığı beyan edilmişti. Teminat akçesi müteahhide iade edilmiş olsa makbuzunun vilayet sandığında olması gerekirdi. Şirketin talep ettiği diğer meblağ için de elinde bir belge bulunmamaktaydı. Vilayette olan dosyalar ise İşkodra'nın Karadağ-Sırbistan tarafından kuşatıldığı sırada yanmıştı. Yine de şirketin zarar etmemesi için meblağın ödenmesi sefaretçe istenmekteydi¹¹⁹. İlerleyen yazışmalardan anlaşıldığı üzere gerekli belgeler Muharrem Efendi'den temin edilememişti. Ancak mukavelenamenin yedinci maddesinden 1.200 kron teminat akçesi alındığı anlaşılmaktaydı. Verilen makbuzun bir sureti Avusturya sefaretinde bulunmaktaydı. Daha önceki yazışmalarda sefaret konuyu yanlış anladığından makbuzu beyan etmemişti. Bu veriler ışığında alınan para geri ödenecekti¹²⁰. Öncelikle makbuzun ve diğer belgelerin hazineye gönderilmesi gerekmekteydi¹²¹. Makbuz incelendikten sonra bunun maliye memuru tarafından düzenlenmiş bir sandık makbuzu olduğu ve ticarethane tarafından inşaat komisyonuna verilen 1.200 kron için düzenlendiği anlaşılmıştı. Ancak paranın komisyon tarafından mal sandığına teslim edildiğine dair bir kayda rastlanmamıştı. Bu sebeple meblağın hazineden ödenmesi mümkün değildi. Komisyonadaki kişilerin tamamına ulaşamadığından paranın inşaata mı harcandığı yoksa müteahhide mi verildiği bilinmemekteydi. Muharrem Efendi'nin elindeki belgelere de ulaşılammıştı¹²². İlerleyen yazışmalarda söz konusu makbuzun bir sandık makbuzu değil komisyon tarafından verilmiş mazbata olduğu belirtilmekteydi. Mazbataya göre iş bitince para şirkete iade edilecekti¹²³. Konu hakkında daha fazla belgeye rastlanamamış ve bu sebeple durumun akıbeti öğrenilememiştir.

İşkodra 1912 yılında Osmanlı topraklarından ayrılmış, Avrupalı devletlerin baskısıyla kurulan Arnavutluk'un sınırlarına dâhil edilmişti. Vilayet ile hükûmet arasındaki yazışmalar da 20 Temmuz 1912 tarihinde son bulmuştu. Ancak inşa edilen hükûmet konağının geride bıraktığı problemlerle yine Osmanlı Devleti ilgilenmek zorunda kalmıştı. Konağın müteahhitliğini üstlenen şirketin emanet akçesinin ödenmesi konusunda Hariciye Nezareti ile Avusturya-Macaristan sefaretinin

¹¹⁷ BOA, ML.EEM, 1242/13, 2 Kânûnuevvel 1329 (15 Aralık 1913); HR.H, 390/5, 15 Kânûnuevvel 1329 (28 Aralık 1913); DH.MB.HPS, 26/30, 23 Kânûnuevvel 1329 (5 Ocak 1914).

¹¹⁸ BOA, HR.H, 390/5, 4 Kânûnisânî 1329 (17 Ocak 1914).

¹¹⁹ BOA, HR.H, 390/5, 20 Nisan 1330 (3 Mayıs 1914); BOA, ML.EEM, 1242/13, 4 Mayıs 1330 (17 Mayıs 1914); BOA, DH.MB.HPS, 26/30, 24 Eylül 1330 (7 Ekim 1914).

¹²⁰ BOA, ML.EEM, 1242/13, 26 Teşrinievvel 1332 (8 Kasım 1916).

¹²¹ BOA, DH.MB.HPS, 26/30, 14 Teşrinisânî 1332 (27 Kasım 1916); BOA, HR.H, 390/5, 20 Kânûnuevvel 1332 (2 Ocak 1917).

¹²² BOA, ML.EEM, 1242/13, 9 Ağustos 1333 (9 Ağustos 1917).

¹²³ BOA, ML.EEM, 1242/13, 18 Ağustos 1333 (18 Ağustos 1917); BOA, DH.MB.HPS, 26/30, 21 Ağustos 1333 (21 Ağustos 1917); HR.H, 390/5, 22 Ağustos 1333 (22 Ağustos 1917).

yazışmaları 1917 yılına kadar devam etmişti. Yazışmaların kesilmesinin nedeni muhtemelen 1914 yılında başlayan I. Dünya Savaşı'nda İtalyanlarla karşılaşan Avusturyalıların savaşı kaybetmesinde yatmaktadır. İtilaf devletleriyle Avusturya-Macaristan arasında 3 Kasım 1918'de imzalanan Villa Giusti Antlaşması'nın akabinde Habsburg Hanedanı tahttan çekilmiş ve Avusturya'da cumhuriyet ilan edilmişti. Böylelikle Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Avusturya ve Macaristan olmak üzere iki bağımsız cumhuriyet hâline gelmişti¹²⁴.

3. Değerlendirme

Balkanlarda bir liman ve ticaret şehri olan İşkodra hem Batılı devletler hem de dışarıdan gelen tüccarlarla temas içerisinde bulunduğundan devletin gücünü ve imajını simgeleyen bir yapıya ihtiyaç duyulmaktaydı. Bu sebeple İşkodra'da XIX. yüzyılın ortalarından 1912 yılına kadar döneminin tüm imkânlarını barındıran, modern tarzda yeni bir hükûmet konağı inşa edilmeye çalışılmıştı. Bölgenin bu siyasi durumundan yola çıkılarak her ne kadar belgelerde zikredilmiyor olsa da İşkodra'da bir hükûmet konağının inşa edilmesi buradaki Osmanlı himayesini ön plana çıkaracak ve istilacı devletlere karşı da doğal bir koruma kalkanı oluşturmaktaydı. Ancak ne yazık ki konak inşa edilmesine rağmen sembolik bir ifadede geçememiş, 1878 yılında bağımsızlıklarını ilan eden Karadağ ve Sırbistan gözlerini İşkodra'ya dikmişti. Sonuç olarak I. Balkan Savaşı (1913) esnasında gerekli askerî harekâtların zamanında yapılamamasından dolayı İşkodra kaybedilmişti¹²⁵.

Tanzimat reformları neticesinde gelişen merkeziyetçi yönetim anlayışıyla Osmanlı kentlerinde mülki idare memurları ve idari birimlerin neredeyse tamamı hükûmet konağı içerisinde yer almaktaydı. Yapılan yazışmalardan İşkodra Hükûmet Konağı bünyesinde Dâhiliye, Maliye, Maarif, Evkaf, Defter-i Hâkâni, Nafia, Adliye, Zabıta ve Orman Daireleriyle Mahkeme-i Şer'îye odalarının yer aldığı anlaşılmaktadır.

Hükûmet konaklarının diğer bir özelliği ise şehir merkezinde konumlandırılmalarıydı. Buradaki amaç halk ile iletişimi olabildiğince kolaylaştırmaktı. İşkodra Hükûmet Konağı başlarda kale içerisinde yer almaktaydı. Halktan uzak kaldığı ve bu sebeple kasabada asayişin sağlanmasında zorluk çekildiği, aynı zamanda burada işi olanların konağa ulaşabilmek için meşakkatli bir yol kat etmeleri gerektiğinden halkın da müşkül duruma düştüğü gerekçeleriyle konak şehir merkezine taşınmıştı. Konağın bulunduğu alan aynı zamanda kamu yapılarının bir arada yer aldığı halkın uğrak mekânlarından biri hâline gelmekteydi. Dolayısıyla buraya gelen halkın oturup dinlenebilecekleri bir mekâna yani kahvehaneye de ihtiyaç vardı. İşkodra Hükûmet Konağına ait sigorta çiziminde hükûmet konağının hemen yanında bir de kahvehanenin yer aldığı görülmektedir. Aynı durum Kudüs Hükûmet Konağı için de geçerliydi¹²⁶.

¹²⁴ Davut Dursun, "Birinci Dünya Savaşı'ndan Sonra Avusturya", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (DİA), C. 4, 1991, s. 177.

¹²⁵ Mimoza Jata, *Balkan Savaşlarında İşkodra Vilayeti (1912-1913)*, (Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014, s. 82.

¹²⁶ Avcı, "Kudüs Hükûmet Konağı: Osmanlı Modernleşmesinin Mimari Temsili", s. 11.

Konağın yapımı aşamasında diğer yardımcı birimlerin inşası için de harekete geçilmişti. Hapishane, tevkifhane, telgrafhane, jandarma koğuşları ve süvari ahırlarından ibaret olan bu birimlerden tevkifhane, jandarma koğuşları ve süvari ahırlarının inşa edilip edilmediği bilinmemektedir. Yapılan yazışmalardan hapishane-nin ve telgrafhanenin inşa edildiği kesin olarak anlaşılmaktadır. Telgrafhanenin şimdilik konumu belirlenememekle birlikte sigorta belgesinde hapishane hükûmet konağının güneybatı köşesinde gösterilmişti. Muhtemelen zaman içerisinde hapishane ve koğuşlar yıkılmış ve sadece yönetim birimine ait olduğunu düşündüğümüz yapı günümüze ulaşabilmiştir. Bu yapılar İzmir¹²⁷, Ankara¹²⁸, Edirne¹²⁹ ve Sakız Adası¹³⁰ Hükûmet Konağı örneklerinde olduğu gibi kışla veya hükûmet konağı etrafında konumlandırılmıştı.

Kamu yapılarının bir arada yer almaları diğer taraftan meydanların oluşumuna da sebebiyet vermişti. Osmanlı meydanları imparatorluk genelinde askerî manevralar, resmî tören ve toplantılar için kullanılmış olmakla birlikte bunlar Avrupa'da kilerin aksine düzenden yoksun bir yapıya sahipti. İşkodra'da kamu yapılarının etrafında toplandığı Kışla-i Hümayun Meydanı da etrafındaki kışla, hükûmet konağı, hapishane, belediye binası gibi yapılarla Osmanlı Devleti'nin bölgedeki askerî, idari ve adli varlığını vurguluyordu. Diğer bir deyişle bu kamusal meydanlar “devletin temsil ettiği modern düzenin metaforu” niteliğindeydi. Merkezileşmiş denetim hükûmet konağıyla, otoritenin temsilî belediye binasıyla, imparatorluğun iletişim teknolojileri aracılığıyla bütünleşmesi ise posta ve telgraf binalarıyla temsil edilmekteydi¹³¹.

3.1. Çizimler

Arşiv belgeleri arasında inşa edilmesi düşünülen binalara ait çizimler de yer almaktadır. Hükûmet konağının 1873 tarihli ilk planı bir koridorun iki yanına dizilmiş mekânlardan oluşmaktaydı. Köşedeki birimler daha büyük tasarlanarak cepheden öne doğru taşırılmıştı. Plan şeması Çankırı¹³², Bolu ve Kastamonu¹³³ Hükûmet konaklarıyla benzerlik göstermektedir. Hazırlanan 1888 tarihli ikinci plan ise U şeklindedir. Şema açısından Tekirdağ Hükûmet Konağı'na benzemektedir¹³⁴.

¹²⁷ Avcı, *Osmanlı Hükûmet Konakları-Tanzimat Dönemi'nde Kent Mekânında Devletin Erki ve Temsili*, s. 316; Nilgün Kurukaya, “İzmir Hükûmet Konağı Keşif Defteri”, *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Dergisi*, 32/2 (2023), s. 561.

¹²⁸ Emre Kolay, “Ankara Mahbushanesi: Osmanlı Arşivinde Ankara Hapishane Projeleri”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 14/79 (2021), s. 95.

¹²⁹ Avcı, *Osmanlı Hükûmet Konakları-Tanzimat Dönemi'nde Kent Mekânında Devletin Erki ve Temsili*, s. 288.

¹³⁰ Emre Kolay, “Osmanlı Kentinde Kamu Sitesinin Oluşumu: Sakız Adası Örneği” 25. *Uluslararası Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları*, Ahmet Çaycı, Ahmet Yavuzylmaz (ed.), (Konya, Necmeddin Erbakan Üniversitesi Yayınları), 2022, s. 343.

¹³¹ Zeynep Çelik, *İmparatorluk, Mimari ve Kent—Osmanlı-Fransız Karşılaşmaları (1830-1914)*, Zulal Kılıç (çev.), (İstanbul: Salt Yayınları, 2012), s. 168, 187.

¹³² Mine Topçubaşı ve K. Kutgün Eyüpgiller, “19. Yüzyılda Kastamonu Eyaleti'nde Hükûmet Daireleri”, *İTÜ Dergisi*, 9/2 (2010), s. 118.

¹³³ Hacer Nur Türkmen, “Yedi Bölgeden Yedi Osmanlı Hükûmet Konağına İlişkin Mimari Bir Analiz”, *Mimarlık ve Yaşam Dergisi*, 8/1 (2023), s. 138, 144.

¹³⁴ Yazıcı Metin, *Tanzimat'tan Cumhuriyete Hükûmet Konaklarının İnşa Süreci ve Mimaris-i Devlet Kapısı*, s. 262.

Yazışmalardan planın Dâhiliye Nezaretinden gönderilen örnekten uyarlanarak çizildiği anlaşılmaktadır. Uygulanmış olan konak planı¹³⁵ ise giriş ve köşe kütlelerinin eşit derecede ileri taşırılması açısından Erzincan¹³⁶ ve Mardin¹³⁷ hükûmet konaklarına benzemektedir. Tüm bu veriler ışığında yapılacak olan hükûmet konağı için ana plan şemasının merkezden gönderildiği ancak detayların yerel özelliklerle şekillendiği söylenebilir.

3.2. Mimarlar

Hükûmet konağına ait iki çizimden ilki 1 Ekim 1873 tarihinde Fransız Mimar Lecoca de la Tremondeu tarafından yapılmıştı. Belgelerde mimarla ilgili herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Konak ve telgrafhane için 1888 yılında bir çizim daha yapılmıştı. Ölçeksiz çizimlerin altında vilayet sermühendisi unvanıyla Edvar Şınayder'in mührü bulunmaktadır. Kâğıt üzerindeki diğer notlardan anlaşıldığı üzere bu mimar da Fransızdı. Hükûmet konağının üçüncü keşfi bahriye komodoru Mehmed Eşref b. Hasan, dördüncü keşfi ise 1912 yılında inşaat mühendisi Biryo Ogüst (Auguste) tarafından gerçekleştirilmişti. Bu keşiflere dair çizime rastlanmamıştır. *İşkodra Vilayeti Salnamesinde* R.1316 (M.1900-1901) yılına ait kayıta Biryo adı “Drin ve Kir ve Boyana nehirleri ameliyat heyet-i fenniyesi” başlığı altında sermühendis unvanıyla zikredilmişti¹³⁸. Mevcut veriler bizlere devlet kurumlarının inşasında öncelikle vilayet bünyesindeki sermühendislerin tercih edildiğini göstermektedir. Yalnızca Lecoca de la Tremondeu'nun devlet bünyesinde mi çalıştığı yoksa bu iş için tutulmuş özel mimarlar mı olduğu tespit edilememiştir. Tahminimiz, diğer örneklerde olduğu gibi Nafia Dairesi bünyesinde çalıştığı yönündedir. Bir de bahriye komodorunun neden keşif defteri hazırladığına veya konuyla ilgisine dair bir veriye ulaşılamamıştır.

3.3. Keşif Defterleri

Binaların keşiflerinden önce belediye tarafından birer rayiç defteri hazırlanmakta, yapılan keşifte hesaplamalar bu rayiç defterlerindeki fiyatlar üzerinden hesaplanmaktaydı. Sadece hükûmet konağı için 1857-1912 yılları arasında sekiz keşif defteri hazırlanmıştı. Bu defterlerde inşaatta kullanılacak taş, kireç, kum gibi malzemelerin ağırlığı üzerinden; işçilere verilecek yevmiyeler ve temel hafriyatı gibi işler metre küp birimi üzerinden; tuğla, kiremit, pencere ve kapı çerçeveleri gibi öğeler ise adet hesabıyla fiyatlandırılmıştı. Sipariş edilen malın en, boy ve kalınlık ölçüleri ile nereden temin edilecekleri ayrıntılı bir şekilde belirtilmişti.

¹³⁵ İşkodra Hükûmet Konağı'nın güncel planı için (bk.) Neval Konuk Halaçoğlu, *Tanzimat Sonrası Osmanlı Rumeli Vilâyetleri Hükûmet Konaklarında İdeoloji ve Erk'in Mimari Temsili (1839-1922)*, (Doktora Tezi) Atılım Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, 2018, s. 192-193.

¹³⁶ Oya Şenyurt, “Görsel Belgeler Işığında Osmanlı'nın Son Dönemlerinde Erzincan'da Mimarlık Faaliyetleri”, *Türkiye Mesleki ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (2020), s. 30.

¹³⁷ Halil İbrahim Düzenli, “Mardin'de Kat Kat Tarih, Bina ve Mimarlık: 19. Yüzyıl Hükûmet Konağı'ndan 21. Yüzyıl Mimarlık Fakültesi'ne Dönüşümün Hikâyesi”, *Arredamento Mimarlık*, 254 (2012), s. 69.

¹³⁸ *İşkodra Vilayet Salnamesi*, (İşkodra: Vilayet Matbaası, 1316), s. 61-62.

1888 tarihli rayiç defterine göre İşkodra'dan kerpiç tuğlası, ince kum; Trieste'den basamak taşı, söve taşı, döşeme taşı; Malta'dan tomruk; Nemçe'den (Avusturya) kallas; Marsilya'dan tavan kiremidi ve mahya için oluklu kiremit; Marmara'dan hela basamakları ve abdesthane teknesi sipariş edilecekti. Malzemenin bu kadar farklı yerlerden temin edilmesi İşkodra'nın liman kenti karakteriyle ilgili olmalıdır.

3.4. Mali Kaynaklar

Belgelere çokça yansıyan diğer bir konu ise mali kaynaklardı. Hükûmet konağının inşa edilememesindeki başlıca nedenlerden biri olan bu sorun çeşitli şekillerde aşılmaya çalışılmışsa da bu pek kolay olmamıştı. İlk konağın inşaatı için hapishane adına harcanmasına izin verilen meblağın bir kısmı ile tatile çıkarılan 300 neferin maaşlarının kullanılması düşünülmüştü. Eksik gelen kısım ise devletten yardım olarak talep edilecekti. İstenilen para toplanamayınca çiftlik-i hümayun gelirleri ile çiftliğin yanındaki ormandan elde edilecek kereste gelirlerinin kullanılması düşünüldü. İkinci teşebbüs için İşkodra Hudut Taburunun R.1288 (M.1872-1873) yılı bütçe fazlasının kullanılması söz konusuydu. Buna izin verilmiş ancak konak inşa edilememişti. Üçüncü girişimde ise ihtiyaç duyulan meblağ vilayetin R.1301 (M.1885-1886), R.1302 (M.1886-1887) ve R.1303 (M.1887-1888) seneleri zaptiye ödeneği fazlasından karşılanacaktı. Bu talep Bütçe Nizamnamesinin 11. ve 12. maddeleri gereği Maliye Nezareti tarafından reddedilmiş, ancak ardından çıkarılan padişah iradesiyle onaylanmıştı. Konak yine inşa edilememişti. Dördüncü girişimde ihtiyaç duyulan 670 lira 1903 senesinin mal sandığından emaneten alınacaktı. Alınan borç 1904 senesinin ağnam vergisinden ödenecekti. Geçmiş seneler masrafinin ileriki senelere ait bütçeden karşılanmasının padişah iradesiyle yasaklanmış olmasından dolayı bu istek de Dâhiliye Nezareti tarafından olumsuz karşılanmıştı. Bundan sonraki teşebbüslerde de gerekli meblağ vilayetin bütçesinden karşılanmaya çalışılmıştı. Buna ek olarak Dâhiliye Nezaretinden para talep edilmiş, bunun da yeterli gelmediği durumda son çare olarak halktan yardım toplanmıştı. Özet olarak hükûmet konağının inşası sırasında ilk aşamada iç kaynaklar değerlendirilmiş, yeterli gelmediği durumda merkezden para talep edilmiş, en son çare olarak halkın yardımına başvurulmuştu.

4. Sonuç

XIX. yüzyılda devam ettirilen modernleşme çabalarının neticelerinden biri olan Tanzimat Fermanı'nın ilanı ile Osmanlı mimarisine yeni türler girmişti. Çoğunlukla kamu yapılarından ibaret olan bu binalar tüm vilayetlerde görülmeye başlanmış, böylelikle kamusal sistemin bir düzene konulması amaçlanmıştı. İlk aşamada yönetim merkezleri olan hükûmet konaklarının inşasına ağırlık verilmişti. Bu konaklar imparatorluğun merkeziyetçi yönetim anlayışı doğrultusunda birçok daireyi bünyesinde barındıracak şekilde tasarlanmakta ve inşa edilmekteydi. Daha geniş manada bu binalar imparatorluktan ayrılma ihtimali daha yüksek olan merkezden uzak vilayetlerde devletin gücünün cisimleştirilmiş hâlinin simgesi ve hatırlatıcısıydı. Bu sebeple dönemin tüm şartları zorlanarak olabildiğince debdebeli hükûmet konakları inşa edilmeye çalışılıyordu.

Sonuç olarak tüm mali imkânsızlıklara rağmen İşkodra Hükûmet Konağı'nın inşaatı 1912 yılında bitirilmişti. Ancak bundan sonraki süreçte İşkodra önce Karadağ ve Sırbistan tarafından işgal edilmiş ardından 1913 yılında Avrupa devletlerinin baskısıyla kurulan Arnavutluk'taki müstakil prenslik yönetiminin sınırlarına dâhil edilmişti. Hükûmet konağı da bu dönemde mevcudiyetini devam ettirmiş ve günümüze kadar gelmiştir.

EXTENDED ABSTRACT

After the proclamation of the Tanzimat Edict in 1839, the administrative structure also changed during the process of Westernization that followed. A centralized governance approach was adopted. With the implementation of this centralized governance concept, bureaucracy emerged. During this transition, new administrative units were established and new buildings were constructed for these administrative units. One of these was the government halls. Government halls were a symbolic representation of the sultan's political and administrative power.

This study examines the construction processes of the government hall in the Shkodra province in light of Ottoman archival documents. Correspondence regarding the office continued from 1857 until 1912. The correspondence conducted during this period has been examined in chronological order. Thus, the construction process of the building has been presented within a historical context.

According to documents, the first administrative center of Shkodra was located inside of the castle. These administrative buildings had fallen into disrepair over time. There was a desire to move these administrative buildings to the city center because access to the castle was difficult and it was far from the new city center. In the response from Istanbul, this request was denied, and it was recommended that the buildings within the castle be repaired and continued to be used. Nevertheless, the government office was moved to the city center. Because of the budget constraints new building can not be built but three houses in the city center were rented and designed to used as a government hall. Over time, new units were added to these houses according to needs. With the administrative expansion in the management units, these houses have started to be inadequate. These houses also fell into disrepair over time and due to neglect, they have become to uninhabitable condition. In a petition dated 1873, there was a desire to build a new government office in a new city center. Construction had begun in the same year, but no data has been found regarding what happened afterward. It was probably not built; we understand this from another new estimate book and plans that were made by the provincial chief engineer Edward Schneider in 1888. At the same time, the governor of Shkodra asked the administrators in Istanbul whether it would be more appropriate to build a new building or to repair the old ones. The letter from Istanbul indicated that it would be more appropriate to construct a new office. Meanwhile, the existing government office had become so dilapidated that it could not be used. Some apartments within the office had been moved to privately rented houses, while others had been relocated to the military barracks. The partially used building was completely abandoned after being damaged by the severe storm in 1904 and the earthquake in 1905. Government offices had been moved to temporary buildings which were constructed from wood. In 1908, a new estimate was conducted for a new government hall. According to this estimate,

665,988 kurush was required for construction. But, this time the office could not be built either. Construction had finally started in 1911. The brothers Emanuel and Oskar Kravosi from Trieste were contracted for the supply of materials. That same year, the Tripolitanian War also began between Italy and the Ottoman Empire. Italy seized the supply ships that transported construction materials heading to Shkodra. For this reason, the materials that did not arrive were sourced from elsewhere, and the construction continued. In 1912, another estimate was prepared by the civil engineer Biryo Auguste. The new office was to be three stories tall and have 70 rooms. The building was completed within the same year. The location of the building can be identified from the insurance document dated 1912.

The research aims to reveal the construction process of the Shkodra government hall. Thus, the story of the formation of the central nucleus of the city of Shkodra has also emerged. At this stage, plans that were proposed for the office have been found and interpreted; the construction environment of the period has been analyzed by reading the estimate books; and at the same time, information about designers and executors who played a role in the construction organization in the province has been attempted to be provided based on the signatures in the estimate books and plans.

Kaynakça

Arşiv Kaynakları

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)
 Bab-ı Ali Evrak Odası (BEO)
 Dâhiliye Hapishaneler Müdüriyeti (DH.MB.HPS)
 Dâhiliye Islahat (DH.TMIK.S)
 Dâhiliye Mektubi Kalemi (DH.MKT)
 Hariciye Nezareti Hukuk Kısmı (HR.H)
 İrade Dâhiliye (İ.DH)
 İrade Meclis-i Vâlâ (İ.MVL)
 Maarif Nezareti Mektubi Kalemi (MF.MKT)
 Maliye Nezareti Emlak-ı Emiriye Müdüriyeti (ML.EEM)
 Meclis-i Vâlâ (MVL)
 Sadaret Mühimme Kalemi Evrakı (A.MKT.MHM)
 Şura-yı Devlet (ŞD)
 Millî Savunma Bakanlığı Askerî Tarih Arşivi. Ataşe/Osmanlı-İtalyan Harbi (110-9-1-5).

Salnameler

İşkodra Vilayet Salnamesi, İşkodra: Vilayet Matbaası, 1316.

Araştırma-İnceleme Eserleri

Aliağaoğlu, Alparslan ve Uğur, Abdullah: “Osmanlı Şehri”, *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi sosyal Bilimler Dergisi*, 38 (2016), 203-226.
 Avcı, Yasemin: “Kudüs Hükûmet Konağı: Osmanlı Modernleşmesinin Mimari Temsili”, *Filistin Araştırmaları Dergisi*, 10 (2021), 1-21.

- Avcı, Yasemin: *Osmanlı Hükûmet Konakları-Tanzimat Dönemi'nde Kent Mekânında Devletin Erki ve Temsili*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2016.
- Çelik, Zeynep: *İmparatorluk, Mimari ve Kent – Osmanlı-Fransız Karşılaşmaları (1830-1914)*, Zülal Kılıç (çev.), İstanbul: Salt Yayınları, 2012.
- Deringil, Selim: *İktidarın Sembolleri ve İdeoloji-II. Abdülhamid Dönemi (1876-1909)*, Gül Çağla Güven (çev.), İstanbul: Doğan Kitap, 2014.
- Dursun, Davut: “Birinci Dünya Savaşı'ndan Sonra Avusturya”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, C. IV, 1991, 177-178.
- Düzenli, Halil İbrahim: “Mardin'de Kat Kat Tarih, Bina ve Mimarlık: 19. Yüzyıl Hükûmet Konağı'ndan 21. Yüzyıl Mimarlık Fakültesi'ne Dönüşümün Hikâyesi”, *Arredamento Mimarlık*, 254 (2012), 64-78.
- Erkal, Mehmet: “Arşın”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, C. III, 1991, 411-413.
- Gençoğlu, Mustafa: “İşkodra Vilayeti'nin İdari Taksimatı ve Yapısı (1867/1868-1908)”, *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 13/3 (2015), 259-290.
- Jata, Mimoza: *Balkan Savaşlarında İşkodra Vilayeti (1912-1913)*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.
- Kolay, Emre: “Ankara Mahbushanesi: Osmanlı Arşivinde Ankara Hapishane Projeleri”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 14/79 (2021), 87-96.
- Kolay, Emre: “Osmanlı Kentinde Kamu Sitesinin Oluşumu: Sakız Adası Örneği” 25. *Uluslararası Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları*, Ahmet Çaycı, Ahmet Yavuzylmaz (ed.), Konya: Necmeddin Erbakan Üniversitesi Yayınları, 2022, 341-352.
- Konuk Halaçoğlu Neval: *Tanzimat Sonrası Osmanlı Rumeli Vilâyetleri Hükûmet Konaklarında İdeoloji ve Erk'in Mimari Temsili (1839-1922)*, (Doktora Tezi), Atılım Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2018.
- Kurukaya, Nilgün: “İzmir Hükûmet Konağı Keşif Defteri”, *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Dergisi*, 32/2 (2023), 549-575.
- Şenyurt, Oya: “Görsel Belgeler Işığında Osmanlı'nın Son Dönemlerinde Erzincan'da Mimarlık Faaliyetleri”, *Türkiye Mesleki ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (2020), 15-36.
- Tanyeli, Uğur: “İslam Dünyasında Modern Zaman Bilincinin Doğuşu”, *Anytime Konferans Bildirileri Kitabı*, Cynthia C. Davidson (derleyen), Ankara: Mimarlar Derneği 1927, 1999, 166-175.
- Topçubaşı, Mine ve Eyüpgiller, K. Kutgün: “19. Yüzyılda Kastamonu Eyaleti'nde Hükûmet Daireleri”, *İTÜ Dergisi*, 9/2 (2010), 108-120.
- Tunçel, Ahmet Kamil ve Yıldırım, Murat: “1854- 1874 Döneminde Osmanlı Devleti'nin Dış Borçlanılması: Kaç Milyar Dolar Osmanlı Devleti'nin İflasına Neden Oldu?”, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16/1 (2014), 1-26.
- Türkmen, Hacer Nur: “Yedi Bölgeden Yedi Osmanlı Hükûmet Konağına İlişkin Mimari Bir Analiz”, *Mimarlık ve Yaşam Dergisi*, 8/1 (2023), 133-149.
- Yazıcı Metin, Nurcan: *Tanzimat'tan Cumhuriyete Hükûmet Konaklarının İnşa Süreci ve Mimarisi-Devlet Kapısı*, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2019.
- Yerasimos, Stefanos: “Tanzimat'ın Kent Reformları Üzerine”, *Tanzimat: Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu*, Halil İnalcık ve Mehmet Seyitdanlıoğlu (ed.), İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2011, 505-524.

İnternet Kaynakları

- Web 1: <http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/FOTOGRAF/90444---0004.jpg>. [Erişim tarihi: 19.08.2024].
- Web 2: https://www.facebook.com/bashkiashkodres/?locale=sq_AL. [Erişim tarihi: 22.08.2025].

EKLER

EK 1: Hükûmet Konağı'nın 1 Ekim 1873 Tarihli Çizimindeki Mekân Dağılımları
(BOA, A.MKT.MHM, 474/71).

İşaretler	Zemin kat	1. Kat
A	Commission militaire (Askerî komisyon)	Salle à manger du gouverneur (Valilik yemek odası)
B	Chef d'état majör (Başkomutanlık/Harbiye Nezareti)	Chambre (Oda)
C	Bureaux des Officiers (Subaylar bürosu)	Chambre a choucher (Yatak odası)
D	Logement des Officiers (Subaylar locası)	Chambre (Oda)
E	Antichambre (Antre)	Escalier (Merdiven)
F	Chef des Zapties (Zaptiye amiri)	Correspondance étrangère (Yabancı yazışma)
G	-d-	Chef de bureau (Büro amiri)
H	Salle de repos du 2 ^{ème} conseil (İkinci konsil dinlenme odası)	-d-
K	2 ^{ème} conseil (İkinci konsil)	Bureau de la correspondance (Yazışma bürosu)
A1	Salon réservé pour le gouverneur (Vali için ayrılmış salon)	Salon du gouvernetti (Hükûmet salonu)
B1	Chambre (Oda)	Petit salon (Küçük oturma odası)
C1	-d-	Chambre à coucher (Yatak odası)
D1	Zapties (Zaptiyeler)	Domestique (Hizmetli)
F	-d-	-d-
G1	Maître d'école (Öğretmenler odası)	Archives (Arşivler)
M1	Salle de repos du 1. conseil (Birinci konsil dinlenme odası)	Chef de la comptabilité (Muhasebe müdürü)
K1	1. conseil (Birinci konsil)	Bureau (Büro)

EK 2: Hükûmet Konağının 1 Ekim 1873 Tarihli Keşfi (BOA, A.MKT.MHM, 474/71).

Devis Estimatif (tahmini)								
Nature des Travaux (yapılacak iş)	Dimensions (ölçüler)			Nombre de partiel (birim sayısı)	Produit Partiel (birim ürün)	Produit Total (toplam ürün)	Prim de l'unit (birim fiyatı)	Somme totale (toplam)
	Longueur (uzunluk)	Langeur (genişlik)	Hauteur (yükseklik)					
1. Terrassement (hafriyat)	500	1	1	1	.	500.000 m ³	10	500
2. Maçonneries (duvarcılık)	420	1	1	1	420.000			
-d-	280	0,80	3	1	672.000			
-d-	12	0,80	3	2	25.700			
Rez de chaussé et 1. étage (zeminden birinci kata)	416	0,60	10	1	2496.000			
Voûte (tonozlu)	2	3,00	0,65	2	3000	3.616,960 m ²	60	217.005
3. Charpente – Comles (yapı iskeleti – çatı katı)	11	0,05	0,45	0,45	8	17.820		
-d-	8	0,45	0,45	16	25.920			
-d-	7	0,40	0,10	10	5.600			
-d-	4	0,20	0,20	122	19.520			
-d-	8	0,25	0,25	12	6.000			
-d-	4	0,25	0,25	22	5.500			
-d-	6	0,25	0,20	94	28.700			
-d-	8	0,10	0,10	226	18.080			

Devis Estimatif (tahmini)								
Nature des Travaux (yapılacak iş)	Dimensions (ölçüler)			Nombre de partiel (birim sayısı)	Produit Partiel (birim ürün)	Produit Total (toplam ürün)	Prim de l'unit (birim fiyatı)	Somme totale (toplam)
	Longueur (uzunluk)	Largeur (genişlik)	Hauteur (yükseklik)					
-d-	6	0,10	0,10	144	8.640			
Planchers (zeminler)	11	0,45	0,45	12	26.700			
-d-	11	0,20	0,50	240	52.810			
-d-	6	0,30	0,15	420	113.000			
-d-	4	0,80	0,15	384	69.115			
Verandahs (verandalar/balkonlar)	8	0,20	0,10	10	1.500			
-d-	8	0,40	0,40	8	10.240			
-d-	6	0,20	0,20	8	1.920	411.090 m ²	100	41.109
4. Menuiseries - fenêtres (marangozluk-pencereler)	2,60	1,20	-	96	-	288	100	28.800
Grandes Portes (büyük kapılar)	3,60	1,20	-	12	-	50	100	5.000
Petites Portes (küçük kapılar)	2,00	1,20	-	60	-	144	50	9.200
Verandas (verandalar)	-	8	8	2	-	128	100	12.800
Planchers (zeminler)	46	15	-	2	1.380			
-d-	24	10	-	4	960	2.340 m ²	20	46.600

Devis Estimatif (tahmini)								
Nature des Travaux (yapılacak iş)	Dimensions (ölçüler)			Nombre de partiel (birim sayısı)	Produit Partiel (birim ürün)	Produit Total (toplam ürün)	Prim de l'unit (birim fiyatı)	Somme totale (toplam)
	Longueur (uzunluk)	Largeur (genişlik)	Hauteur (yükseklik)					
Escaliers (merdivenler)	-	-	...	45	-	-	160	4.500
5. Couverture en tuile et (kiremit çatı ve)	46	8	-	2	736			
Plomberie (sıhhi tesisat)	26	6	-	4	624	1.360	15	20.400
6. Plafonds (tavanlar)	46	15	-	2	1.380			
-d-	24	10	-	4	960	2.340 m²	15	35.500
7. Marbres de 0,05 d'épaisseur (0,05 kalınlığında mermerler)	100	0,5	-	2	-	100 m²	100	10.000
8. Frais imprévus (öngörülemeyen maliyetler)	-	-	-	-	-	-	-	15.886
Dépense totale (toplam gider)							Piastres (kuruş)	450.000

EK 3: Hükûmet Konağı İçin Talep Edilen 1888 Tarihli Rayiç Defteri (BOA, ŞD, 1958/16).

Sim mecidiye 20 kuruş hesabıyla rayiç defteridir.

<i>Bir çekisi 88 okka-i atik olarak</i> Moloz taşı 1 çeki 1 kuruş 10 para	<i>Bir kantar 44 atik okkadır</i> Sönmelik kaya kireç 1 kantar 4 kuruş 20 para
80 zirâ mütemadi İnce İşkodra kumu 1 ambar 6 kuruş 0 para	<i>Zirâ esmanı üzere irae olmasından</i> İşkodra'nın kerpiç tuğlası adet 1 tulen 0,23 arzan 0,11 sihanen 0,6 1.000 adet bahası 120 kuruş
<i>Bu dahi</i> Adi kerpiç tuğlası tulen 0,23 zirâ' arzan 0,11 zirâ' sihanen 0,7 zirâ' 1.000 adet bahası 100 kuruş	<i>Bu dahi</i> Tek sövelik Trieste taşı tulen 1 zirâ' arzan 0,25 zirâ' sihanen 0,18 zirâ' 18 kuruş
<i>Bu dahi</i> Çift sövelik Trieste taşı tulen 1 zirâ' arzan 0,37 zirâ' sihanen 0,25 zirâ' 35 kuruş	<i>Bu dahi</i> Kademelik (basamak) Trieste taşı tulen 1 zirâ' arzan 0,33 zirâ' sihanen 0,18 zirâ' 30 kuruş
<i>Bu dahi</i> Döşemelik Trieste taşı tulen 1 zirâ' arzan 1 zirâ' sihanen 0,9 zirâ' 29 kuruş	<i>Bu dahi</i> Direklik yekpare Trieste taşı tulen 1 zirâ' arzan 0,35 zirâ' sihanen 0,35 zirâ' 41 kuruş
<i>Bu dahi</i> Korunmalık Trieste taşı tulen 0,75 zirâ' arzan 0,60 zirâ' sihanen 0,26 zirâ' 1 adet 33 kuruş	Malta tomruğu tulen 0,75 zirâ' arzan 0,54 zirâ' sihanen 0,26 zirâ' 1 adet 25 kuruş

Putrel ve lama dört köşe timur atik 1 kıyye 1 kuruş 5 para	Külçe kurşun 1 kıyye 2 kuruş 30 para																				
Som taşların yekdiğerine raptı için timurdan imal olunacak kenar ve zıvananın beher kıyyesi 1 kıyye 1 kuruş 20 para	100 kilodur Rokfor çimentosu Levha 1 adet 20 kuruş																				
Bu dahi Tabanlık meşe ağacı tulen10 zirâ‘ arzan0,14 zirâ‘ sihanen0,10 zirâ‘ 1 adet 35 kuruş	Altılık meşe ağacı tulen-- zirâ‘ arzan-- zirâ‘ sihanen-- zirâ‘ 1 adet 10 kuruş																				
Çap ağacı tulen4 zirâ‘ arzan0,20 zirâ‘ sihanen0,20 zirâ‘ 1 adet 15 kuruş	Sert biçmesi tulen1 zirâ‘ arzan0,30 zirâ‘ sihanen0,8 zirâ‘ 5 kuruş																				
Filoz biçmesi <table><tr><td>Tulen</td><td>Arzan</td><td>Sihanen</td><td>Kuruş</td><td>Para</td></tr><tr><td>1 zirâ‘</td><td>0,25 zirâ‘</td><td>0,7 zirâ‘</td><td>3</td><td>20</td></tr><tr><td>1 zirâ‘</td><td>0,16 zirâ‘</td><td>0,5 zirâ‘</td><td>2</td><td>30</td></tr><tr><td>1 zirâ‘</td><td>0,12 zirâ‘</td><td>0,4 zirâ‘</td><td>1</td><td>30</td></tr></table>		Tulen	Arzan	Sihanen	Kuruş	Para	1 zirâ‘	0,25 zirâ‘	0,7 zirâ‘	3	20	1 zirâ‘	0,16 zirâ‘	0,5 zirâ‘	2	30	1 zirâ‘	0,12 zirâ‘	0,4 zirâ‘	1	30
Tulen	Arzan	Sihanen	Kuruş	Para																	
1 zirâ‘	0,25 zirâ‘	0,7 zirâ‘	3	20																	
1 zirâ‘	0,16 zirâ‘	0,5 zirâ‘	2	30																	
1 zirâ‘	0,12 zirâ‘	0,4 zirâ‘	1	30																	
Oda çapı tabir olunan tahtası tulen3,20 zirâ‘ arzan0,21 zirâ‘ sihanen0,2 zirâ‘ 1 adet 3 kuruş	Çap koğuşu tulen3 zirâ‘ arzan0,18 zirâ‘ sihanen0,10 zirâ‘ 1 adet 1 kuruş 30 para																				
Bütün Nemçe kalası 1 adet 17 kuruş	Bütün surre kalası 1 adet 11 kuruş																				
Bir çırpılı Nemçe kalası 1 adet 20 kuruş	İki çırpılı Nemçe kalası 1 adet 22 kuruş																				

Üç çirpılı Nemçe kalası 1 adet 22 kuruş 20 para	Dört çirpılı Nemçe kalası 1 adet 23 kuruş
Bir çirpılı surre kalası 1 adet 12 kuruş	İki çirpılı surre kalası 1 adet 14 kuruş
Üç çirpılı surre kalası 1 adet 15 kuruş	Merdiven küpeştesi için ıhlamur ağacı tulen 3 zirâ' arzan 0,50 zirâ' sihanen 0,7 zirâ' 1 adet 70 kuruş
Çıkırıkçıkârî nevresim parmaklık kadden 0,75 zirâ' 1 adet 3 kuruş	Marsilya'nın tavan kiremidi 1000 adet 500 kuruş
Mahya kapakları için Marsilya'nın oluklu kiremidi 1 adet 30 para	Büyük kalıp yerli kiremidi 1000 adet yekûn 100 kuruş
Sakıf dereleriyle saçak oluklarının ve yağmur boruları için çinko 1 kıyye 4 kuruş 30 para	Marmara taşından mamul hela basamak ve abdesthane teknesi ve zamlık taşı 1 zirâ'-i mimarî murabbâ 100 kuruş
Hela kapıları için altı numaralı Marsilya kütüğü 1 adet 5 kuruş	Pirinç maslak 1 adet 15 kuruş
Kurşun boru 1 kıyye 3 kuruş 20 para	Çıralı çam biçmesinden 6 santimetre kalınlığında doğrama ceykari açılır kapanır kanatlı pencere çerçeveleri 1 zirâ'-i mimarî 14 kuruş
Kalastan 4 santimetre kalınlığında olmak üzere doğrama ceykari tarafeyni kitabe tablası çifte ve tek kapı kanatları 1 zirâ'-i mimarî 16,5 kuruş	6 santimetre kalınlığında meşe biçmesinden doğrama ceykari vasıl-ı kitabe tablası cilası muhafaza kapı kanatları 1 zirâ'-i mimarî murabbâ 45 kuruş

Kollar çifte sürme ve tırabzan ve külliye-yi kebir kapı takı 61 kuruş	Cam sandık 1 adet 81 kuruş
Çifte çini toplu ve gizli sürmeli sagir kapı kilitleri 1 adet 25 kuruş	Neft yağı 1 kıyye 6 kuruş
Bezir yağı 1 kıyye 6 kuruş	Ala üstübec Sandık 1 adet 120 kuruş
Kaba üstübec 1 kıyye 1 kuruş	Elvan boya 1 kıyye 4 kuruş
Sıva için kettan çöpü 1 kıyye 1 kuruş	Karfiçe 1 kıyye 2 kuruş
Ecnası timur ekser 1 kıyye 3 kuruş	Badana için mermer kireci 1 kile 5 kuruş
Dülger ve silici yevmiyesi nefer 1 12 kuruş	Duvarcı ve hamamcı yevmiyesi nefer 1 12 kuruş
Taşçı yevmiyesi nefer 1 10 kuruş	Sıvacı yevmiyesi nefer 1 10 kuruş
Nakkaş yevmiyesi nefer 1 12 kuruş	Rencber yevmiyesi nefer 1 7 kuruş

EK 4: Hükûmet Konağının 5 Kasım 1888 Tarihli Keşif Defteri (BOA, ŞD, 1958/16).

	Metre mik'abı	(Birim) Fiyatı	Kuruş	Yekûn
Temel hafriyatı	717 (yük)	2	1.434	
Taş	51.000	20	25.500	
Kireç	2.800	15	42.000	
Kum	8.900	1	8.900	
Tuğla	134.000	6 kusur	20.100	
Yontma taş	140 (metre mik'abı)	300	42.000	139.934
Taban	60 (tulen metre)	70	3.200	
Kiriş	54	40	2.160	
Keza	360	42	15.120	
Keza	432	50	17.100	
Kiriş	42	60	2.520	
Yarım kiriş	455	30	13.650	
Yarım binar	450	5	2.250	57.000
Döşeme tahtası	2.206	9	20.304	
Tavan tahtası	4.312	7	30.184	50.488
Kiremit	50.400	5 küsur	6.300	6.300
Kara mismar (çivi)	600 (kıyye)	3	1.800	
Tel mismar	660	3,20	2.310	4.110
Pencere çerçeveleri maa cam	104	140	14.560	

	Metre mik'abı	(Birim) Fiyatı	Kuruş	Yekûn
Kebir pencere çerçevesi	23	210	4.830	
Büyük kapılar	3	400	1.200	
Sagır kapılar	52	140	2.280	27.870
Ustabaşı yevmiyesi	140	16	2.240	
Duvarcı yevmiyesi	2.818	8	22.544	
Duvarcı nezdinde müstahdem çıraklar	1.409	5	7.045	31.829
Dülger ustabaşı yevmiyesi	140 (eyyam)	16	2.240	
Dülger ustası	2.808	-	22.464	24.704
Mimar başı yevmiyesi	<u>280</u>	<u>22,5</u>	<u>6.300</u>	<u>6.300</u>
	---	---	348.535	348.535

Eski hükûmet konağının enkazından müceddeden yapılacak olan hükûmet konağına istimal olunabilecek taş ve kiremit ve kereste ve saire 30.000 kuruş keşif ve tahmin olunmuş. Meblağ-ı mezbure balada murakkam 348.535 kuruşa bi'l-ilave mezkûr konağın cem'an masarîf-ı inşaiyesi 378.535 kuruş (sim mecidiye 19 hesabıyla olduğu arz olunur).

24 Teşrinievvel [1]304.

Sermühendis-i vilayet-i İşkodra
Edvar Şınayder

EK 5: İskodra Belediye Dairesi Tarafından Hazırlanan 19 Mart 1889 Tarihli Rayiç Bedel Listesi (BOA, ŞD, 1958/16).

100 kıyye-i atik bir yük itibarı Lağım kırma taş Yük 1 Kıymet 2,05 kuruş	Polaka (plaka?) taş Yük 1 Kıymet 2,20 kuruş	100 kıyye-i atik 1 yük itibarı Kireç yükü Yük 1 Kıymet 18 kuruş
Kum yükü [Yük] 1 Kıymet 1 kuruş	Kiremit [Yük] 1 Kıymet ocaklarda 4 kuruş nakliye 1 kuruş 5 kuruş	Tuğla [Yük] 1 Kıymet ocaklarda 7,5 kuruş nakliye 1 kuruş 8,5 kuruş
tulen 9 ila 0 metre arzan 0,25 santimetre sihanen 0,20 santimetre Taban [Yük] 1 Kıymet çarşıda 100 kuruş nakliye 6 kuruş 106 kuruş	tulen 8 ila 7 metre arzan 0,20 santimetre sihanen 0,20 santimetre Kiriş [Yük] 1 Kıymet çarşıda 45 kuruş nakliye tt 3 kuruş 48 kuruş	tulen 9 metre arzan 0,20 santimetre sihanen 0,20 santimetre Kiriş [Yük] 1 Kıymet çarşıda 55 kuruş nakliye 3,5 kuruş 58,5 kuruş
tulen 6 ila 5 metre arzan 0,10 santimetre sihanen 0,20 santimetre Yarım kiriş [Yük] 1 Kıymet çarşıda 20 kuruş nakliye 1,20 kuruş 21,20 kuruş	tulen 3 ila 4 metre arzan 0,25 santimetre sihanen 0,15 santimetre Kiriş [Yük] 1 Kıymet çarşıda 25 kuruş nakliye 2 kuruş 27 kuruş	tulen 4 ila 5 metre arzan 0,25 santimetre sihanen 0,25 santimetre Dikme direk [Yük] 1 Kıymet çarşıda 50 kuruş nakliye 3 kuruş 53 kuruş
tulen 3 metre arzan 0 ila 18 santimetre sihanen 0,18 santimetre Dikme direk [Yük] 1 Kıymet çarşıda 20 kuruş nakliye 2 kuruş 22 kuruş	Çivi ağacı [Yük] 1 Kıymet maa nakliye 9 kuruş	tulen 3 metre arzan 0,25 santimetre sihanen 0,25 santimetre Çam döşeme tahtası [Yük] 1 Kıymet maa nakliye 12 kuruş
tulen 4 metre arzan 0,25 santimetre sihanen 0,25 metre Çam tavan tahtası [Yük] 1 Kıymet maa nakliye 8,5 kuruş	Çifte binar [Yük] 1 Kıymet maa nakliye 6,5 kuruş	Binar [Yük] 1 Kıymet maa nakliye 4,10 kuruş

Yarım binar [Yük] 1 Kıymet maa nakliye 3,5 kuruş	Kara bina mertek [Yük] 1 Kıymet maa nakliye 2,5 kuruş	Tel mismar [Yük] 1 Kıymet 3 kuruş
Kara mismar [Yük] 1 Kıymet 3,5 kuruş	Çubuk timur [Yük] 1 Kıymet 2 kuruş	
Cam		
Kebir [Yük] 1 Kıymet 6 kuruş	Evsat [Yük] 1 Kıymet 4 kuruş	Sagır [Yük] 1 Kıymet 1,10 kuruş
Terete tozu [Yük] 1 Kıymet 2,5 kuruş	Toz sarı boya [Yük] 1 Kıymet 4 kuruş	Çinko levha [Yük] 1 Kıymet 5 kuruş
Ustabaşı yevmiyesi Nefer 1 Kıymet 16 kuruş	Duvarcı ve dülger yevmiyesi Nefer 1 Kıymet 8 kuruş	Amele Nefer 1 Kıymet 6 kuruş

Mühür:

Daire-i Belediye-i Eyalet-i İşkodra

Numara: 2

30 kalem

Yalnız 30 kalemdir.

Balada arz ve beyan olunan 30 kalem kereste ve levazım-ı saire-i inşaiyenin fiyat-ı cariyeleri (güncel fiyatları) lede't-tedkik rayiç-i mahalli yani sim mecidiye 22,5 kuruş hesabıyla maa-ücret-i nakliye fiyatları beher kalemin zirinde sürhile (kırmızı mürekkeble) murakkam miktardan ibaret olduğu anlaşılmış olmakla işbu fiyat mazbatası bi't-tanzim takdim kılındı.

7 Mart [1]305

(İşkodra vilayeti belediye reisi ve azaların mühürleri)

Levazımat-ı mezkûreye takdim olunan fiyat rayiç nispetinde ve hadd-i i'tidal-de olduğu işbu mahalle şerh verilir.

7 Mart [1]305

Meclis-i İdare-i Vilayet-i İşkodra

EK 6: Hükûmet Konağının 4 Mayıs 1908 Tarihli Keşf-i Evveli (BOA, ML.EEM, 901/1)

İskodra'da müceddeden inşası mutasavver hükûmet konağının keşf-i evvel defteridir.

- 1- Adi çakıllı ve kumlu toprak üzerine temel hafri ve tûrabın nakli ıskara(ız-gara) temel üzerine halis harç istimal olunarak ocak taşı ile temel inşası masarısı

	Devren tul	Sihanen	Kadden	Mik'aben	Fiyat	Kuruş	Para
Fevka'l-zemin	533,5	0,9	3,5	1.680,52	75	156.095	10
	165,5	0,6	3,5	<u>347,55</u>			
				6.068,07		152.105	10

- 2- İnşa kılınan temel bedenleri üzerine ince tarakla tesviyeli ve silme ber-muceb-i resm 0,25 santim sihanlı ve 0,15 santim dışarı çıkmalı olarak etraf-ı erba'dan kornişe keşideli ve köşeleri 0,5 tulunda işlenmiş taş ile köşeli kapı ve pencere söve ve başlıkları tuğlalı olmak ve halisi harç istimal edilmek üzere birinci kat kârgirden inşası masarısı

	Devren tul	Sihanen	Kadden	Kır'a	Mik'aben	(Hesabın doğrusu)	Fiyat	Kuruş	Para
Birinci kat beden	533,5	0,70	5	--	1867,25		100	156.716 yerine 1.575,46	--
Pencere boşlukları	1,2	0,70	2,3	83	<u>- 168,65</u>	160,35			
					1698,60	1706,9			
Kapılar boşlukları	1,5	0,70	3,0	40	<u>- 126,00</u>				
					1.572,60	1.580,9			
Sokak kapısı	2,1	0,70	3,7	1	<u>- 5,44</u>				
					1.567,16	1.575,46			

- 3- İnşa edilmiş temel esas ve ara butaları üzerine halisi harç istimaliyle adi tuğladan bil-umum butaların birinci kat misillü inşası masarısı

Devren tul	Sihanen	Kadden	Mik'aben	Fiyat	Kuruş	Para
165,5	0,4	5	331	138	45.678	

- 4- Zemin katı balası 0,6 sihan ve 0,5 taşra çıkmalı ber-muceb-i resm tahtı tuğla ve fevki taş korniş üzerine halisi harçla kârgir ikinci kat beden duvarları inşası masarısı

	Devren tul	Sihanen	Kadden	Kıt'a	Mik'aben	Fiyat	Para
İkinci kat bedeli Bil-umum	533,5	0,5	4,5	--	1200,375 <u>300,375</u>	98	88.200
üst kat kapı ve pencereleri boşlukları					900,00		

5- İkinci kat esas ve ara butalarının halisi harç istimaliyle adi tuğla ile inşası masarısı

Devren tul	Sihanen	Kadden	Kıt'a	Mik'aben	Fiyat	Para
165,5	0,25	4,5	--	186,2	138	20

6- İkinci kat beden duvarı üzerine etraf-ı erba'sı 0,60 sihan 0,5 çıkmalı ince taraklı tesviyeli taştan saçak keşidesi masarısı

Tulen	Fiyat	Para
320	35	11.200

7- Birinci ve ikinci kat müstemilatı döşemesi kirışlemesine 5, 6, 7, 8, 9 muhtelif metrelüklerinden 0,12, 0,15, 0,18 santim palalı putrel vaz'ı ve tam binar keşidesiyle döşemelik fabrika tahtası istimal olunarak döşeme inşası ve koridorları delikli tuğla ile tonozlu ve bütün harcı istimaliyle çini ferşi masarısı.

	Tul	Arz	Kıt'a	Terbi'an	Fiyat	Kuruş	Para
Ön cephe	68	7	2	952	45	155,722 [162.922]	[50]
Yan cephe	26	6	4	624			
Geri cepheleri	8	6	4	192			
Çıkmalar	13	8	4	256 [416]			
Vasat çıkma	8,5	7	1	59,5			
Merdiven döşemesi	7,5	6	1	<u>45</u>			
				2.128,5 [2.288,5]			
Devren-ı koridor	148	4,5	2	<u>1.332</u>			
				3460,5 [3.620,5]			

8- Birinci kat odaları ve ikinci kat müstemilat-ı umumiyesinin putreller tırnakları tahtı tam binarla cıvatalı olarak ve tavanlık fabrika tahtası istimal olunarak vasat derecede müzeyyen tavan keşide masarısı.

Tul	Arz	Kıt'a	Terbi'an	Fiyat	Kuruş	Para
67	6	2	804	20	45.160	
26	6	4	624			
16	6	4	384			
67	4	1	268			
10	4	2	80			
12	4	2	<u>96</u>			
			2.256			

9- Mezkûr ebniye çatısı aksamında bırakma makası ve mahya ve babalarda dolap biçmesi ve aşıkları/eşikleri ile merteklerinde binar ve kiremit tahta, tavan tahtası istimaliyle ve Marsilya kiremidi ferşiyle çatı ve sakıf (çatı) teşkili masarısı

Devren tul	Arzan	Terbi'an	Fiyat	Kuruş	Para
166	14	2.324	22	51.128	

10- Bil-umum maa teferruat pencere çerçeveleriyle oda kapıları ve abdesthane taşlarıyla kebir kapının imal ve inşasıyla cam vaz'ı

Kuruş	Para
30.000	

11-Ebniye-i mezkûrun müstemilat-ı umumiyesi derun ve birununun halis harç istimaliyle sıvanması ve iki kat badanalanması masarısı

Devren tul	İrtifa'an	Terbi'an	Fiyat	Kuruş
1.488	12	17.856	2,5	44.640

814.234,75	152.095,10	152.105,10
<u>141.606,00</u>	156.716,00	157.546,00
672.628,75	45.678,00	45.678,00
<u>665.988,00</u>	88.200,00	88.200,00
6.640,75	<u>25.695,00</u>	<u>25.695,00</u>
	468.384,30	469.224,00
	11.200,00	11.200,00
	155.722,20	162.922,00
	45.120,00	45.120,00
	51.128,00	51.128,00
	30.000,00	<u>74.640,00</u>
	<u>44.640,00</u>	814.234,10
	806.195,10	
	İskontosu olup minha <u>140.207,00</u>	
	665.988,00	
	Yalnız 665 bin 988 kuruştur.	

İşkodra'da müceddeden inşası mutasavver hükûmet konağının masrifat-ı inşaiyesini mübeyyin işbu keşf-i evvel defteri ba-tanzim huzur-ı ali-i kumandan-ı ekremileri kılındı.

21 Nisan [1]324

Bahriye Komodoru Kaymakam Mehmed Eşref bin Hasan	Reis-i Sani Komisyon-ı İnşaat Mehmed Salih bin Muhsin
---	--